

บทที่ 4

ผลการทดลองและวิเคราะห์ผล

จากการศึกษาการหมักปุ๋ยแบบมีการระบายอากาศโดยใช้วัสดุเหลือทิ้งจากอุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง และใบไม้แห้ง ที่มีการเติมสารเร่งปุ๋ยหมักสองชนิดคือ เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียกับสารไบโอไนต นั้นสามารถแบ่งหัวข้อเพื่อวิเคราะห์ผลการทดลองดังต่อไปนี้

4.1 ลักษณะของวัตถุดิบ

วัสดุเหลือทิ้งที่ใช้ในการทดลองมีลักษณะทางเคมีและกายภาพ ดังแสดงในตารางที่ 9 โดยได้ทำการวิเคราะห์ตัวอย่างจำนวน 4 ตัวอย่าง ปริมาณคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์ (TOC) ของวัตถุดิบได้แก่ ลำไย สับปะรด ฟรุตสลัด จิงคอง และใบไม้แห้งมีค่า 41.05, 34.69, 34.98, 9.26 และ 39.12 % ตามลำดับ พบว่าจิงคองมีปริมาณคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์น้อยที่สุด ส่วนลำไยมีปริมาณสูงสุด ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมด (TN) มีค่าน้อยคือระหว่าง 0.098-1.61% ทำให้ปริมาณ C/N ratio มีค่าสูง โดยจิงคองมีค่า C/N ratio มากที่สุดคือ 94.49 รองลงมาคือสับปะรดและฟรุตสลัดมีค่า 94.27 และ 80.97 ตามลำดับ ส่วนใบไม้แห้งมีค่า C/N ratio น้อยที่สุดคือ 24.30 ปริมาณฟอสฟอรัสมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 0.094-0.35% พบว่าเศษฟรุตสลัดมีค่าฟอสฟอรัสมากที่สุดคือ 0.35% รองลงมาคือเศษสับปะรดและใบไม้แห้งคือ 0.20 และ 0.18 ตามลำดับ ปริมาณโปตัสเซียมในเศษวัสดุมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 0.77-1.15% โดยจิงคองมีปริมาณโปตัสเซียมมากที่สุดคือ 1.15% รองลงมาคือเศษฟรุตสลัดคือ 1.08% และใบไม้แห้งมีน้อยที่สุดคือ 0.77% ค่าการนำไฟฟ้ามีค่าอยู่ระหว่าง 1.20-118.3 mmho/cm โดยที่เศษจิงคองมีค่าการนำไฟฟ้าสูงที่สุดคือ 118.3 mmho/cm ส่วนเศษลำไยมีค่าน้อยที่สุดคือ 1.20 mmho/cm ความสามารถในการแลกเปลี่ยนไอออนบวก (CEC) ของเศษวัสดุเหลือทิ้งมีค่าอยู่ระหว่าง 7.29-45.68 meq/100g dry weight โดยที่เศษใบไม้แห้งมีค่ามากที่สุดคือ 45.68 meq/100g dry weight และเศษจิงคองมีค่าน้อยที่สุดคือ 7.29 meq/100g dry weight ค่าความชื้นของเศษวัสดุเหลือทิ้งมีค่าอยู่ระหว่าง 9.88-87.52 % ซึ่งเศษฟรุตสลัดมีค่าความชื้นมากที่สุดคือ 87.52% รองลงมาคือเศษสับปะรด เศษจิงคองและเศษลำไยมีค่า 86.59%, 79.18% และ 57.12% ตามลำดับ เศษใบไม้แห้งซึ่งใช้เป็นวัสดุปรับความชื้นมีค่าความชื้นน้อยที่สุดคือ 9.88% ค่าพีเอชของเศษวัสดุเหลือทิ้งมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.28-5.98 โดยที่เศษจิงคองมีพีเอชน้อยที่สุดคือ 3.28 เศษสับปะรด เศษฟรุตสลัดและเศษลำไยมีค่า 3.97, 4.45 และ 4.49 ตามลำดับ ส่วนเศษใบไม้แห้งมีพีเอชมากที่สุดคือ 5.98

ตารางที่ 9 ลักษณะของวัสดุคืบ

ตัวอย่าง	TOC (%)	TN (%)	C/N ratio	ฟอสฟอรัส (%)	โปแตสเซียม (%)	ค่าการนำไฟฟ้า (mmho/cm)	CEC (meq/100g dry weight)	ความชื้น (%)	พีเอช
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ย
LW	41.05	1.06	38.73	0.15	0.53	1.20	31.96	57.12	4.49
PW	34.69	0.368	94.27	0.20	0.85	1.76	10.35	86.59	3.97
FW	34.98	0.432	80.97	0.35	1.08	4.73	15.05	87.52	4.45
GW	9.26	0.098	94.49	0.094	1.15	118.3	7.29	79.18	3.28
DL	39.12	1.61	24.30	0.18	0.77	4.11	45.68	9.88	5.93

หมายเหตุ

LW = Longan waste (เศษลำไย)

PW = Pineapple waste (เศษสับปะรด)

FW = Fruit salad waste (เศษฟรุตสลัด)

GW = Ginger preserves waste (เศษขิงคอง)

DL = Dry leaves (ใบไม้แห้ง)

4.2 อัตราส่วนของวัตถุดิบ

อัตราส่วนของวัตถุดิบและลักษณะทางด้านกายภาพของวัตถุดิบที่ใช้ในการทดลอง ได้แสดงในตารางที่ 10 อัตราส่วนของวัตถุดิบได้ถูกควบคุมด้วยปริมาณความชื้น ซึ่งจะพยายามควบคุมไว้ที่ 55-65% ส่วนปริมาณของวัตถุดิบได้ถูกควบคุมจากปริมาตรของกล่องหมัก ซึ่งต้องทำการผสมในถังหมุน 2-3 ครั้งจึงจะได้ปริมาตรเท่ากับที่ต้องการในกล่องหมัก เมื่อคิดเป็นอัตราส่วนผสมโดยน้ำหนักเป็ยกพบว่า กองที่ 1 และ 2 ใช้เศษลำไยคั่วใบไม้แห้ง เท่ากับ 14.8:1 กองที่ 3 และ 4 ใช้เศษสับประรดคั่วใบไม้แห้งเท่ากับ 2.6:1 กองที่ 5 และ 6 ใช้เศษฟรุตสลัดคั่วใบไม้แห้งเท่ากับ 1.8:1 ส่วนกองที่ 7 และ 8 ใช้เศษขิงคั่วคั่วใบไม้แห้งเท่ากับ 2.6:1 มีการเติมปุ๋ยยูเรียเพื่อปรับค่า C/N ratio ให้เหมาะสมในกองที่ 1, 2, 5 และ 6 โดยนำปุ๋ยยูเรียผสมน้ำ 1 ลิตร แล้วใช้ฝักบัวรดให้ทั่วกองหมักตั้งแต่เริ่มต้นการหมัก การให้ความร้อนโดยก๊าซหุงต้มได้ให้ความร้อนเข้าไปในถังหมักเพื่อกระตุ้นการทำงานของเทอร์โมฟิลิคแบคทีเรีนั่นจะทำให้ความชื้นของกองหมักเมื่อออกจากถังหมักลดลง 2-5% เนื่องจากความร้อนจะทำให้ความชื้นบางส่วนที่ไม่ถูกดูดซับด้วยวัสดุปรับความชื้นระเหยออกสู่อากาศ ส่วนกองปุ๋ยหมักที่ใส่สารไบโอเน็คเป็นสารเร่งปุ๋ยหมักนั้นไม่มีการให้ความร้อน โดยจะกระทำที่อุณหภูมิห้องเพียงแต่ใช้ถังหมักเป็นเครื่องคลุกเคล้าวัตถุดิบกับสารเร่งให้เข้ากัน

4.3 ปัจจัยในการควบคุมระบบ

4.3.1 อุณหภูมิ

อุณหภูมิเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญถึงกิจกรรมการย่อยสลายของจุลินทรีย์ในกองหมัก รูปที่ 18 และตารางในภาคผนวก ข ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 1 กับ กองที่ 2 ผลการทดลองพบว่า กองที่ 1 และกองที่ 2 ซึ่งใช้วัตถุดิบอย่างเดียวกันคือ เศษลำไยผสมกับใบไม้แห้งที่บดคั่วแล้ว โดยมีสารไบโอเน็คและเทอร์โมฟิลิคแบคทีเรียเป็นสารเร่งปุ๋ยหมักต่างชนิดกันตามลำดับ เมื่อนำออกจากถังหมักและนำไปหมักในกล่องหมักเป็นเวลา 30 วัน พบว่าภายในวันแรกของการหมักในกล่อง กองที่ 1 และ 2 มีอุณหภูมิสูงขึ้นจนอยู่ในช่วงเทอร์โมฟิลิค (Thermophilic phase) คือ 45-65°C และอุณหภูมิอยู่ในช่วงนี้เป็นเวลานาน 14 วัน และ 30 วัน ตามลำดับ ซึ่งช่วงอุณหภูมิดังกล่าวเป็นสภาพที่มีความเหมาะสมต่อการย่อยสลายสารอินทรีย์ของจุลินทรีย์นอกจากนี้ยังสามารถทำลายเชื้อโรคและไข่พยาธิบางชนิดได้ (Polprasert, 1989) แสดงว่ากองที่ 2 ซึ่งใช้เทอร์โมฟิลิคแบคทีเรียเป็นสารเร่งปุ๋ยหมักนั้นมีอัตราการย่อยสลายสูงกว่ากองที่ 1 อีกทั้งในช่วงระยะเวลา 30 วัน ที่ทำการหมักในกล่อง อุณหภูมิในกองที่ 2 สูงกว่ากองที่ 1 อย่างเห็นได้ชัด โดยกองที่ 1 อุณหภูมิจะเริ่มลดลงเรื่อยๆ ภายหลังจากวันที่ 14 ซึ่งเป็นอุณหภูมิที่อยู่ในช่วงเมโซฟิลิค (Mesophilic phase) คือ

ตารางที่ 10 อัตราส่วนและลักษณะสมบัติของวัตถุคิปปเมอเรเริ่มต้นการหมัก

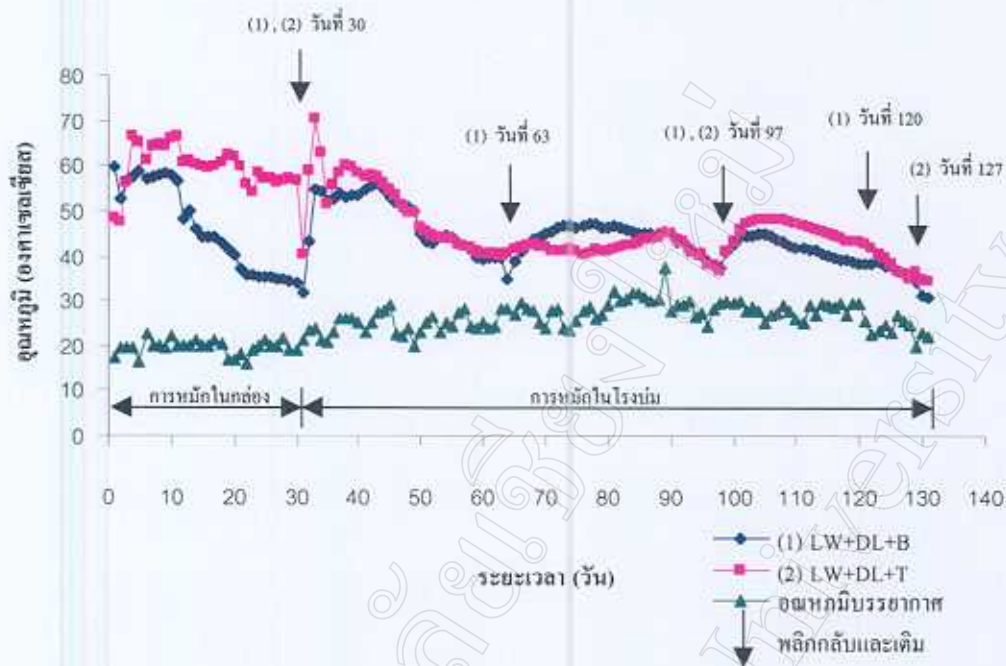
กองที่	วัตถุประสงค์										ไนโตรเจน รอกหัก สำมะ คุดหัก บน (kg)	น้ำหนัก ทั้งหมด ที่เข้า กล่อง หนัก	ความชื้น ที่เข้ากล่อง หนัก (%)	ฟอรัท เข้า กล่อง หนัก	C/N Ratio เริ่มต้น		
	เก็บวัสดุเหลือทิ้ง		ใบไม้แห้ง		ปุ๋ยคอก + รำข้าว		สารใบ โสม		ยูเรีย							น้ำ	
มวล (kg)	ปริมาตร (L)	มวล (kg)	ปริมาตร (L)	มวล (kg)	ปริมาตร (L)	มวล (kg)	ปริมาตร (L)										
มวล (kg)	ปริมาตร (L)	มวล (kg)	ปริมาตร (L)	มวล (kg)	ปริมาตร (L)	มวล (kg)	ปริมาตร (L)	มวล (kg)	ปริมาตร (L)	มวล (kg)	ปริมาตร (L)	มวล (kg)	ปริมาตร (L)	มวล (kg)	ปริมาตร (L)	มวล (kg)	ปริมาตร (L)
1. LW+DL+B	116.24	400	7.83	100	-	-	0.20	1.01	43.03	168.31	159.78	3.15	162.93	67.88	5.68	14.41	
2. LW+DL+T	116.15	400	7.87	100	0.41	1.30	-	1.01	43.03	169.77	155.23	3.20	158.43	57.59	5.6	14.61	
3. FW+DL+B	72.88	136	27.51	485	-	-	0.20	-	20	120.59	110.14	4.40	114.54	77.11	5.34	23.11	
4. FW+DL+T	73.02	136	27.43	485	0.30	0.95	-	-	-	100.75	86.89	4.45	91.34	67.27	4.86	23.14	
5. FW+DL+B	112.93	160	62.65	450	-	-	0.20	0.066	20	195.85	190.41	7.49	197.90	68.73	5.17	18.86	
6. FW+DL+T	113.11	160	62.73	450	0.71	2.2	-	0.066	-	176.62	161.62	7.56	169.18	67.81	5.72	16.79	
7. GW+DL+B	32.24	47	12.34	106	-	-	0.20	-	20	64.78	52.51	5.88	58.39	71.56	5.69	21.02	
8. GW+DL+T	32.24	47	12.34	106	0.15	0.50	-	-	-	45.23	40.89	5.88	46.77	57.71	5.40	23.20	

หมายเหตุ B = Bionic (สารไบโอติก)

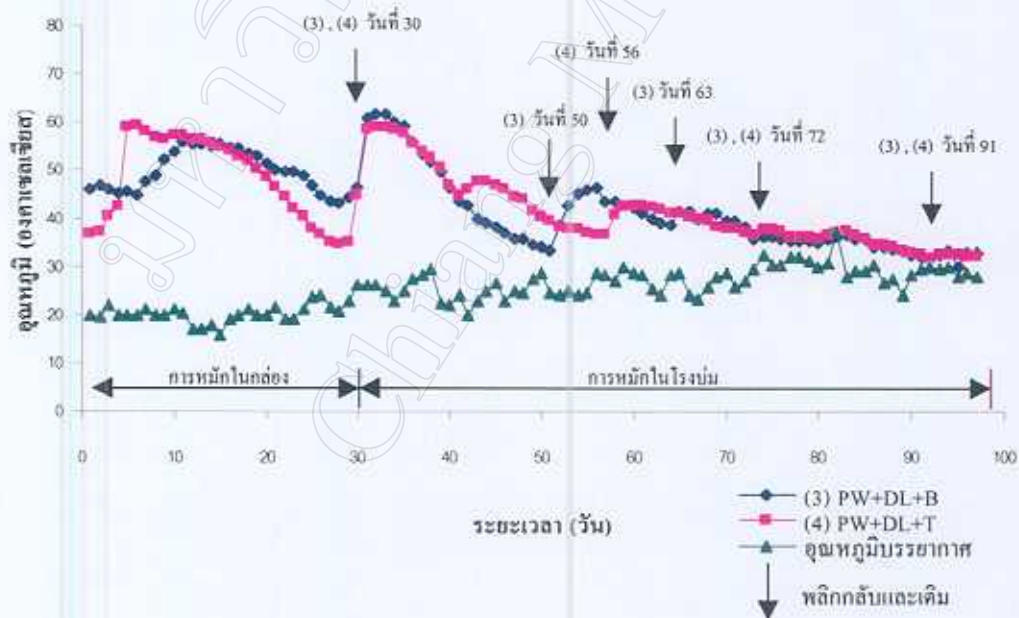
T = Thermophilic bacteria (เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรีย)

25-45°C ส่วนกองที่ 2 มีอุณหภูมิอยู่ในช่วงเทอร์โมฟิลิคตลอดระยะเวลา 30 วัน ดังนั้นแสดงว่ากองที่ 2 มีอัตราการย่อยสลายดีกว่ากองที่ 1 เมื่อทำการหมักในกล่องหมัก ภายหลังจากนั้นแล้วนำกองปุ๋ยหมักออกจากกล่องหมัก เพื่อนำมาพลิกกลับและเติมน้ำเพื่อรักษาระดับความชื้นให้เหมาะสมที่ 55-65% แล้วนำไปบ่มต่อในโรงบ่ม พบว่าอุณหภูมิของหมักลดลงในทันที เนื่องจากผลของการพลิกกลับและเติมน้ำ ทำให้กองปุ๋ยหมักสูญเสียความร้อนออกสู่บรรยากาศ แต่หลังจากนั้นภายในระยะเวลา 1-2 วัน อุณหภูมิจะเริ่มเพิ่มขึ้นจนเข้าสู่ภาวะเทอร์โมฟิลิคอีกโดยอุณหภูมิในกองที่ 2 เพิ่มขึ้นสุดที่ 70°C ในวันที่ 33 ของการหมัก หลังจากนั้นอุณหภูมิจะค่อยๆ ลดลงเรื่อยๆ ซึ่งทั้งกองที่ 1 และกองที่ 2 เริ่มเข้าสู่ระยะเมโซฟิลิค หลังวันที่ 50 และ 51 ตามลำดับ แต่เมื่ออุณหภูมิลดต่ำกว่า 40°C ของกองที่ 1 จึงได้ทำการพลิกกลับและเติมน้ำในวันที่ 63, 97 และ 120 ตามลำดับ ส่วนในกองที่ 2 ได้ทำการพลิกกลับและเติมน้ำในวันที่ 97 และ 127 ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่า กองที่ 2 มีการพลิกกลับและเติมน้ำตลอดการทดลอง 3 ครั้งซึ่งน้อยกว่ากองที่ 1 ที่ทำการพลิกกลับและเติมน้ำ 4 ครั้งจากการทดลองพบว่าอุณหภูมิของกองปุ๋ยหมัก กองที่ 1 และ 2 ลดลงจนมีค่าใกล้เคียงกับอุณหภูมิบรรยากาศ (น้อยกว่า 35°C) ที่ระยะเวลาในการหมักประมาณ 129 และ 131 วัน ตามลำดับ เรียกว่าช่วงเมทิวเรชัน (Maturation phase) ซึ่งเป็นช่วงที่อัตราเมตาบอลิซึมของจุลินทรีย์เกิดขึ้นน้อยมาก เพราะสารอินทรีย์ถูกย่อยสลายจนเกือบหมดแล้ว สังเกตได้จากเมื่อทำการพลิกกลับกองปุ๋ยและเติมน้ำเพื่อปรับความชื้นแล้วไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิภายในกองปุ๋ยหมักนั้นแสดงว่าปุ๋ยหมักเริ่มได้ที่แล้ว ซึ่งถือว่าระยะการได้ที่ของปุ๋ยหมักทั้งสองกองมีความใกล้เคียงกันมาก

รูปที่ 19 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 3 กับกองที่ 4 ซึ่งใช้เศษสับประสมกับใบไม้แห้งเป็นวัตถุดิบเช่นเดียวกัน ซึ่งใบไม้แห้งนั้นไม่ได้ทำการบดตัดให้มีขนาดเล็กก่อน ผลการทดลองพบว่าในช่วง 1-4 วันแรก อุณหภูมิยังไม่เพิ่มขึ้นมากนัก เนื่องจากไม่ได้บดตัดใบไม้แห้งทำให้มีช่องว่างในกองปุ๋ยหมักมากเกินไปจนเกิดการสูญเสียความร้อนสู่บรรยากาศ หลังจากนั้นแล้วอุณหภูมิจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องจากกองปุ๋ยหมักได้ยุบตัวและอัดแน่นมากขึ้น ซึ่งในช่วง 30 วันแรกของการหมักในกล่อง อุณหภูมิของกองที่ 4 ลดลงเร็วกว่ากองที่ 3 ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการใช้ใบไม้แห้งที่ไม่ได้ทำการบดตัดให้มีขนาดเล็กเสียก่อนจึงทำให้เกิดการสูญเสียความร้อนและการเก็บกักความร้อนได้ไม่ดีเท่าที่ควร ทั้งนี้การบดตัดใบไม้แห้งก่อนจะช่วยลดปริมาตรวัตถุดิบอีกด้วย โดยกองที่ 3 มีอุณหภูมิอยู่ระหว่าง 45-55.8°C ซึ่งถือว่าอยู่ในช่วงเทอร์โมฟิลิค เป็นเวลานานติดต่อกัน 25 วัน ส่วนกองที่ 4 มีอุณหภูมิอยู่ระหว่าง 46.4-58.8°C (ช่วงเทอร์โมฟิลิค) เป็นเวลาติดต่อกันนาน 17 วัน

รูปที่ 18 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 1 กับกองที่ 2

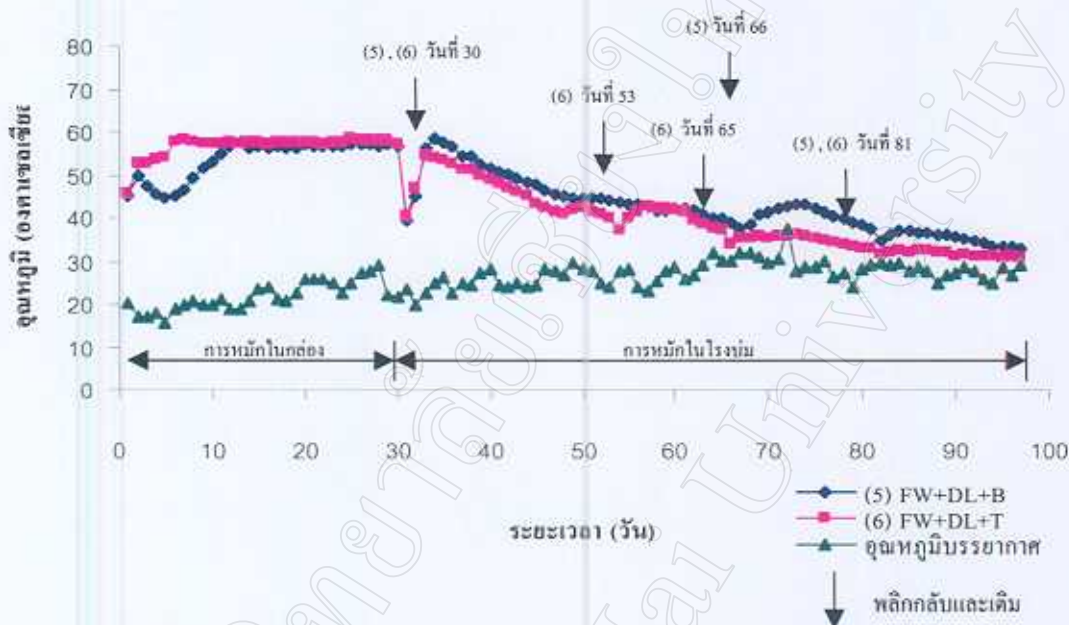

รูปที่ 19 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 3 กับกองที่ 4

ซึ่งการที่กองปุยหมักมีอุณหภูมิที่อยู่ในช่วงเทอร์โมฟิลิกนานติดต่อกันหลายวันจะทำให้สามารถทำลายเชื้อโรคบางชนิดได้ดังแสดงในตารางที่ 2 เมื่อครบ 30 วันของการหมักในกล่องหมักได้ทำการพลิกกลับกองปุยและเติมน้ำเพื่อปรับความชื้นให้พอเหมาะ แล้วนำไปหมักต่อในโรงบ่ม หลังจากนั้นพบว่าทั้งกองที่ 3 และ กองที่ 4 มีอุณหภูมิเพิ่มขึ้นจนอยู่ในช่วงเทอร์โมฟิลิกอย่างรวดเร็ว โดยอุณหภูมิอยู่ระหว่าง $46.6-61.7^{\circ}\text{C}$ และ $46.2-58.7^{\circ}\text{C}$ ตามลำดับ หลังจากนั้นอุณหภูมิจะเริ่มลดลงเข้าสู่ช่วงเมทาซัวเรชัน คืออุณหภูมิต่ำกว่า 45°C โดยที่กองที่ 3 และ 4 เริ่มเข้าสู่ช่วงดังกล่าวตั้งแต่วันที่ 41 และ 47 ตามลำดับ กองที่ 3 มีการพลิกกลับกองปุยและปรับความชื้นในวันที่ 50, 63, 72 และ 91 รวม 4 ครั้งตามลำดับ ส่วนกองที่ 4 มีการพลิกกลับกองปุยและปรับความชื้นในวันที่ 56, 72 และ 91 รวม 3 ครั้งตามลำดับ ซึ่งจะเห็นว่าเมื่อกองปุยเริ่มได้ที่แล้วนั้นแม้จะทำการพลิกกลับและปรับความชื้นให้พอเหมาะแล้วก็ตามแต่อุณหภูมิก็จะไม่เพิ่มขึ้นอีกและจะเริ่มลดลงเรื่อยๆ จนใกล้เคียงกับอุณหภูมิบรรยากาศ ซึ่งกองที่ 3 และ 4 ปุยหมักเริ่มได้ที่และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ (อุณหภูมิน้อยกว่า 35°C) ตั้งแต่วันที่ 86 เช่นเดียวกัน ซึ่งจะเห็นว่าถึงแม้สารเร่งปุยหมักจะต่างชนิดกันแต่ก็ใช้ระยะเวลาในการหมักเท่ากันเมื่อใช้อุณหภูมิเป็นเกณฑ์

รูปที่ 20 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิในกองปุยหมักกองที่ 5 กับกองที่ 6 ซึ่งใช้เศษฟรุตสลัด (ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วย เศษสับปะรด เศษฝรั่ง เศษกล้วย และเศษมะละกอ) นามาผสมกับใบไม้แห้งที่บดตัดแล้ว เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสารเร่งปุยหมักทั้งสองชนิดคือ สารไบโอเนคและเทอร์โมฟิลิกแบคทีเรีย ผลการทดลองพบว่ากองที่ 5 อุณหภูมิในช่วง 7 วันแรกไม่เพิ่มสูงมากนักซึ่งจะอยู่ในช่วง $45-50^{\circ}\text{C}$ อาจเนื่องมาจากการกลับตัวของเชื้อจุลินทรีย์ที่นำมาใช้ในการหมัก ซึ่งแตกต่างกับกองที่ 6 ที่อุณหภูมิเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วภายใน 1-2 วันแรกของการหมัก โดยมีอุณหภูมิอยู่ในช่วง $45.4-58.5^{\circ}\text{C}$ ซึ่งเป็นช่วงเทอร์โมฟิลิก ตลอดระยะเวลา 30 วันของการหมักในกล่องหมัก ซึ่งเป็นผลดีคือสามารถทำลายเชื้อโรคบางชนิดได้ อีกทั้งยังแสดงว่าจุลินทรีย์ในกองหมักของทั้งสองกองมีการย่อยสลายสารอินทรีย์ได้เป็นอย่างดี เมื่อนำออกจากกล่องหมักในวันที่ 30 เพื่อนำมาพลิกกลับและเติมน้ำเพื่อปรับความชื้นให้พอเหมาะแล้วนำไปหมักต่อในโรงบ่ม พบว่าอุณหภูมิของทั้งสองกองจะสูงขึ้นสู่ช่วงเทอร์โมฟิลิกอีกครั้งหนึ่งและหลังจากนั้นจะเริ่มลดลงเรื่อยๆ โดยที่กองที่ 5 และ 6 เริ่มเข้าสู่ช่วงเมทาซัวเรชันตั้งแต่วันที่ 48 และ 44 ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นว่ากองที่ 6 เข้าสู่ช่วงดังกล่าวเร็วกว่ากองที่ 5 แสดงว่าสารอินทรีย์ถูกย่อยสลายไปเกือบหมดแล้ว เมื่อพิจารณาการพลิกกลับและเติมน้ำพบว่ากองที่ 5 มีการพลิกกลับและเติมน้ำในวันที่ 66 และ 81 ส่วนกองที่ 6 มีการพลิกกลับและเติมน้ำในวันที่ 53, 65 และ 81 ซึ่งจะเห็นว่ากองที่ 6 มีจำนวนครั้งของการพลิกกลับมากกว่ากองที่ 5 เมื่อพิจารณาการได้ที่ของปุยพบว่า กองที่ 6 ปุยเริ่มได้ที่ตั้งแต่วันที่ 76 ของการหมัก ซึ่งเร็วกว่ากองที่ 5 ที่ปุยหมักเริ่มได้ที่ตั้งแต่วันที่ 92 ของการหมัก โดยที่ลักษณะ

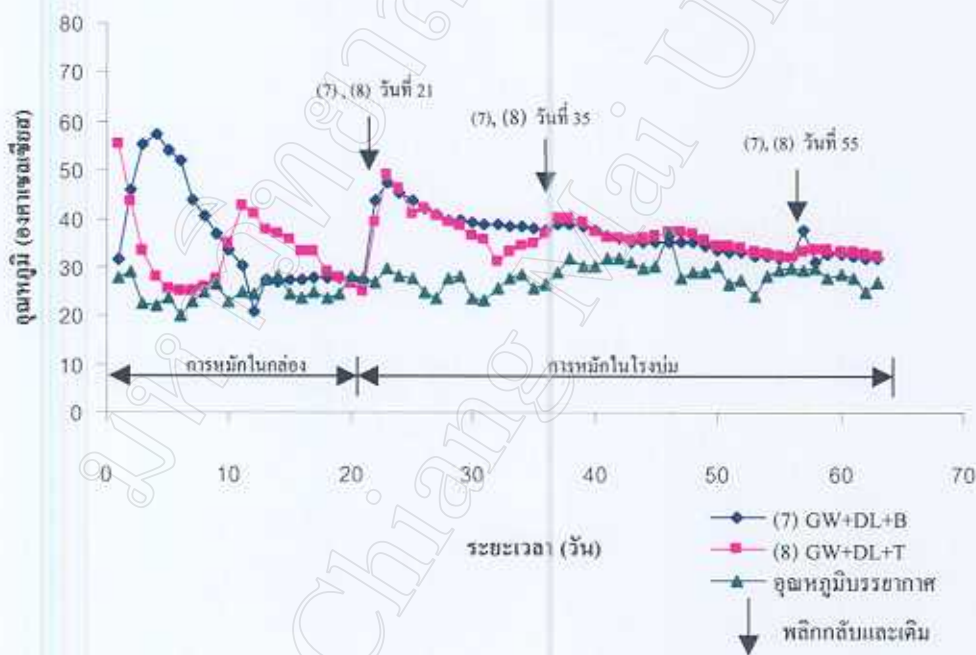
กราฟของทั้งสองกองมีความคล้ายคลึงกันและอุณหภูมิไม่แตกต่างกันมากนัก แสดงว่าการใช้สารเร่งทั้งสองชนิดนั้นจะช่วยทำให้อุณหภูมิอยู่ในช่วงที่เหมาะสมต่อการหมักได้ดีสำหรับเศษฟรุตสลัด แต่กองที่ 6 ซึ่งใช้เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่งปุ๋ยหมักนั้นจะทำให้ปุ๋ยหมักได้ที่เร็วกว่ากองที่ 5 ซึ่งใช้สารไบโอเนคเป็นสารเร่งปุ๋ยหมักถึง 16 วัน

รูปที่ 20 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 5 กับกองที่ 6

ส่วนรูปที่ 21 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิในกองปุ๋ยหมักกองที่ 7 กับกองที่ 8 ซึ่งใช้เศษขิงคองเค็มผสมกับใบไม้แห้งที่บดคั่วแล้วเป็นวัตถุดิบเช่นเดียวกัน โดยใช้สารไบโอเนคและเทอร์โมฟิลิกแบคทีเรีย เป็นสารเร่งปุ๋ยหมักต่างชนิดกัน ผลการทดลองพบว่า กองที่ 7 อุณหภูมิเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (31.4-57.6°C) ในช่วง 1-6 วันแรกเท่านั้นแต่หลังจากนั้นก็จะเริ่มลดลงอย่างรวดเร็วจนใกล้เคียงอุณหภูมิบรรยากาศ ตั้งแต่วันที่ 12 แต่ในทางตรงกันข้ามกองที่ 8 อุณหภูมิกลับลดลงอย่างรวดเร็วในช่วง 1-6 วันแรก คือลดลงจาก 55.4°C จนใกล้เคียงอุณหภูมิบรรยากาศ แต่พอหลังจากวันที่ 9 อุณหภูมิค่อยๆ เพิ่มขึ้นแต่ไม่สูงมากนักอยู่ในช่วง 35.6-42.7°C และอุณหภูมิเริ่มลดลงหลังวันที่ 11 จนใกล้เคียงอุณหภูมิบรรยากาศอีกครั้ง แสดงว่าในช่วงแรกจุลินทรีย์ในกองที่ 8 กำลังปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมซึ่งมีความเค็มสูง อุณหภูมิในช่วงแรกจึงลดลงและกลับเพิ่มขึ้นอีก แสดงว่าจุลินทรีย์เริ่มทำการย่อยสลายได้บางส่วนแล้ว ส่วนกองที่ 7 เชื้อจุลินทรีย์ทำการย่อยสลายและปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่มีความเค็มสูงได้เร็วกว่าจึงทำให้ช่วงแรกกองหมักมีอุณหภูมิเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่อุณหภูมิก็ลดลงอย่างรวดเร็วเช่นกัน จึงสรุปได้ว่ากระบวนการหมักของกองที่ 7

และ 8 มีการย่อยสลายเกิดขึ้นน้อยมากโดยสังเกตจากเศษวัสดุคืบที่ไม่มีสภาพต่างไปจากตอนเริ่มทดลองมากนัก ผู้ทดลองจึงได้นำวัสดุคืบออกจากกล่องหมักในวันที่ 21 ของการหมักเพราะสังเกตเห็นว่าอุณหภูมิของทั้งสองกองไม่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเลข และเมื่อนำมาพลิกกลับและเติมน้ำพบว่าอุณหภูมิของทั้งสองกองได้เพิ่มขึ้นอีกครั้ง โดยกองที่ 7 มีอุณหภูมิอยู่ในช่วง $35.1-47.6^{\circ}\text{C}$ และกองที่ 8 มีอุณหภูมิอยู่ในช่วง $31-49.3^{\circ}\text{C}$ มีการพลิกกลับและเติมน้ำของทั้งสองกองวันที่ 35 และอุณหภูมิไม่เพิ่มขึ้น ซึ่งอุณหภูมิอยู่ในช่วงเมโซฟิลิก จะเห็นได้ว่าอุณหภูมิในช่วงเทอร์โมฟิลิกของทั้งสองกองนั้นมีระยะเวลาสั้นมาก แสดงว่ากิจกรรมการย่อยสลายของจุลินทรีย์ในกองหมักเกิดขึ้นน้อย ซึ่งส่วนใหญ่ช่วงอุณหภูมิจะอยู่ในช่วงเมโซฟิลิก ซึ่งไม่เพียงพอต่อการทำลายเชื้อโรค เมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่าเศษวัสดุคืบคือเศษขี้คองและใบไม้แห้งนั้น ไม่ได้ถูกย่อยสลายเลย จึงสรุปได้ว่าความเค็มที่สูงมากของขี้คองนั้นเป็นอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตและการย่อยสลายสารอินทรีย์ของจุลินทรีย์ในกองหมัก

รูปที่ 21 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 7 กับกองที่ 8

ผลจากการเปรียบเทียบอุณหภูมิจากกองปุ๋ยหมักทั้ง 8 กอง สรุปได้ว่ากองที่ 1 ถึง 6 ในระหว่างการหมักมีอุณหภูมิอยู่ในช่วงเทอร์โมฟิลิกเป็นเวลานานเพียงพอที่จะทำลายเชื้อโรคบางชนิดได้ แต่กองที่ 7 และ 8 กระบวนการย่อยสลายเกิดขึ้นน้อยมากโดยสังเกตจากอุณหภูมิในกองหมักที่มีการเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยในช่วงสั้นๆ อีกทั้งเศษวัสดุคืบมีสภาพไม่แตกต่างจากตอนเริ่ม

ทดลองมากนัก ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากความเต็มที่มีอยู่ในเนื้อของจึงคอง ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมต่อการย่อยสลายโดยจุลินทรีย์ในกองหมักนั่นเอง ในระหว่างการหมักเมื่อทำการพลิกกลับและเติมน้ำจะทำให้กองปุ๋ยหมักสูญเสียความร้อนออกสู่บรรยากาศ แต่หลังจากนั้นอุณหภูมิจะเพิ่มขึ้นอีกภายใน 1-2 วัน แต่ถ้าหากอุณหภูมิไม่เพิ่มขึ้นแสดงว่าปุ๋ยหมักได้ที่แล้วโดยที่กองที่ 1 ถึงกองที่ 6 ปุ๋ยเริ่มได้ที่ตั้งแต่วันที่ 129, 131, 86, 86, 92 และ 76 ตามลำดับ เมื่อใช้อุณหภูมิเป็นเกณฑ์โดยเปรียบเทียบจากวัตถุดิบที่ใช้อย่างเดียวกันพบว่าระยะเวลาการหมักที่ใช้สารเร่งต่างชนิดกันนั้นมีความใกล้เคียงกันมาก ยกเว้นกองที่ 5 กับ 6 ที่ใช้ฟรุตสลัดเป็นวัตถุดิบมีระยะเวลาการได้ที่ของปุ๋ยหมักแตกต่างกันถึง 16 วัน แต่เมื่อเปรียบเทียบการหมักในกล่องในช่วง 30 วันแรก จะพบว่ากองที่ 1 กับ 2 นั้นการใช้เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่งปุ๋ยหมักจะเกิดการย่อยสลายที่ดีกว่าการใช้สารไบโอเน็คคือ มีช่วงอุณหภูมิที่สูงอยู่ในช่วงเทอร์โมฟิลิกตลอดระยะเวลา 30 วันแรก แต่กองที่ 1 กลับมีอุณหภูมิลดลงหลังวันที่ 14 แสดงว่าเชื้อจุลินทรีย์ไม่สามารถทนต่อสภาพที่มีอุณหภูมิสูงติดต่อกันเป็นระยะเวลานานได้ ดังนั้นเมื่อใช้อุณหภูมิเป็นเกณฑ์นี้จะเห็นว่าควรใช้เชื้อเทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียสำหรับการย่อยสลายเศษลำไยและเศษฟรุตสลัด ส่วนเศษสับประรดใช้เชื้อจุลินทรีย์ทั้งสองชนิดจะให้ผลที่ใกล้เคียงกัน

4.3.2 ความชื้น

ความชื้นเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อกระบวนการหมัก เนื่องจากความชื้นเป็นค่าที่บ่งบอกถึงปริมาณน้ำในกองปุ๋ยหมัก ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการเจริญของจุลินทรีย์ในกองปุ๋ยหมัก ถ้าหากความชื้นของกองปุ๋ยหมักต่ำกว่าร้อยละ 20 จะไปยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อจุลินทรีย์ภายในกองหมัก ดังนั้นความชื้นที่เหมาะสมควรจะอยู่ระหว่างร้อยละ 50-70 (ค่าเฉลี่ยร้อยละ 60) แต่ถ้าหากความชื้นมีค่ามากกว่าร้อยละ 70 จะทำให้สารอาหารถูกชะล้างออกไปทำให้คุณภาพของปุ๋ยหมักต่ำลง และเกิดการแพร่กระจายเชื้อโรค อีกทั้งอาจก่อให้เกิดสภาพไร้ออกซิเจนภายในกองปุ๋ยหมักได้ (Polprasert, 1989)

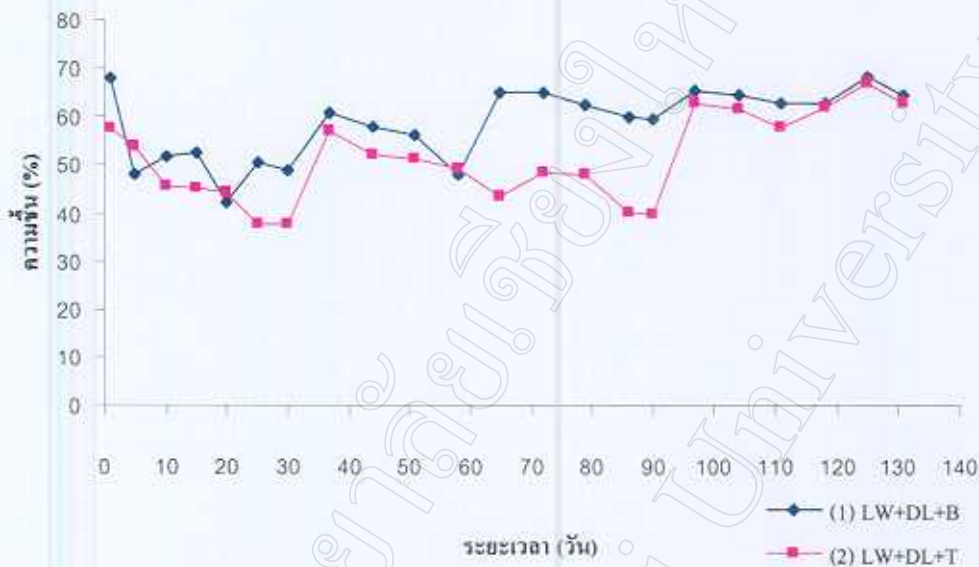
รูปที่ 22 และตารางในภาคผนวก ข ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของความชื้นในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 1 กับกองที่ 2 โดยมีความชื้นเริ่มต้นเท่ากับ 67.88% และ 57.59% ตามลำดับ ความชื้นเริ่มต้นเมื่อหมักในกล่องหมักของกองที่ 2 มีค่าน้อยกว่ากองที่ 1 เนื่องจากการให้ความร้อนโดยใช้ก๊าซหุงต้มเพื่อปรับอุณหภูมิให้สูงขึ้นถึง 75°C เป็นเวลา 3 ชั่วโมง นั้นทำให้น้ำส่วนหนึ่งในกองหมักระเหยสู่บรรยากาศนั่นเอง ความชื้นของทั้งสองกองจะเริ่มลดลงเรื่อยๆ เมื่อสังเกตจากกราฟอุณหภูมิและความชื้นควบคู่กันจะพบว่าหากอุณหภูมิมียุ่สูงความชื้นในกองหมักก็จะลดลงตามไปด้วยเช่นกัน เนื่องจากความชื้นจะถูกทำให้ระเหยสู่บรรยากาศด้วยความร้อนภายในกองหมักนั่นเอง อีกทั้งเศษลำไยมีเมล็ดปนมาด้วยทำให้เก็บรักษาความชื้นได้น้อย ซึ่งกองที่ 2 ความชื้นจะลดลง

เร็วกว่ากองที่ 1 เนื่องจากมีช่วงอุณหภูมิที่สูงกว่าหลังจากหมักในกล่องนาน 30 วันก็จะนำปุ๋ยหมักมาพลิกกลับและเติมน้ำเพื่อปรับความชื้นให้อยู่ในช่วง 55-65% แล้วนำไปหมักต่อในโรงบ่ม พบว่าความชื้นของกองที่ 2 จะมีค่าต่ำกว่ากองที่ 1 ทั้งๆ ที่อุณหภูมิในกองหมักมีค่าใกล้เคียงกัน แต่อุณหภูมิกองที่ 2 จะมีค่าสูงกว่ากองที่ 1 อยู่เล็กน้อย ซึ่งเมื่อสิ้นสุดการทดลองความชื้นมีค่า 64.55% และ 63.05% ในกองที่ 1 และ 2 ตามลำดับ

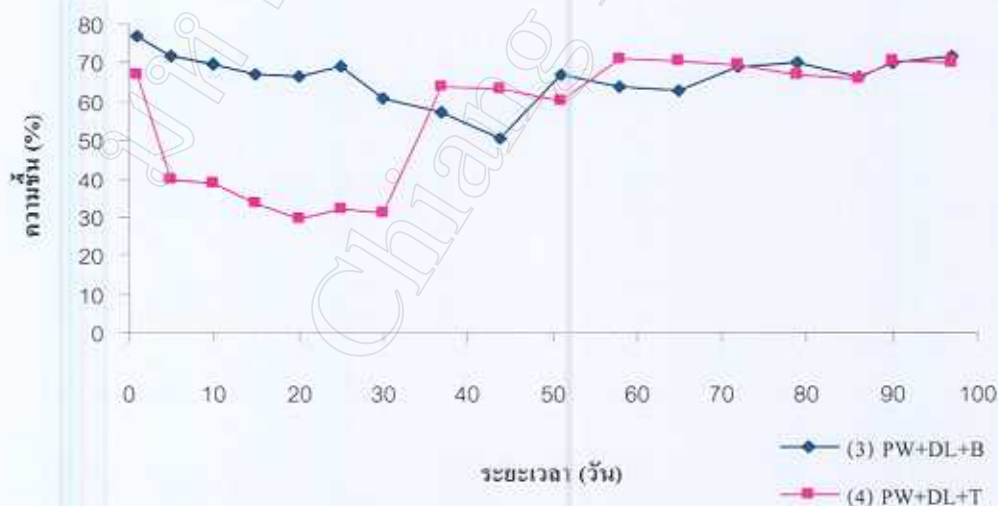
รูปที่ 23 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของความชื้นในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 3 และกองที่ 4 ความชื้นเริ่มต้นมีค่า 77.11% และ 67.27% ตามลำดับ ค่าความชื้นเริ่มต้นของทั้งสองกองมีค่าสูงเนื่องจากเศษสับประดามีค่าความชื้นที่สูงมากและในช่วงแรกของการหมักน้ำที่อยู่ภายในเนื้อสับประดะยังไม่แพร่ซึมออกมา ซึ่งเมื่ออุณหภูมิในกองหมักเพิ่มขึ้น ความชื้นในกองที่ 3 จะเริ่มลดลงเรื่อยๆ แต่กองที่ 4 ความชื้นจะลดลงรวดเร็วกว่ากองที่ 3 อย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากใบไม้แห้งที่ใช้ปรับความชื้นของทั้งสองกองไม่ได้ทำการบดตัดให้มีขนาดเล็กความชื้นจึงระเหยสู่บรรยากาศได้ง่ายนั่นเอง ซึ่งในวันที่ 25 ความชื้นของทั้งสองกองที่ 3 และ 4 มีค่า 69.25% และ 31.84% ตามลำดับ ซึ่งพบว่าหลังจากวันที่ 5-25 ความชื้นของกองที่ 4 มีค่าเพียง 29.92-39.92% เท่านั้น ซึ่งไม่เหมาะต่อการย่อยสลายสารอินทรีย์และการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ในกองหมัก ทำให้อุณหภูมิมียค่าลดลงเรื่อยๆ หลังวันที่ 5 ของการหมักในกล่อง ซึ่งในทางตรงกันข้ามกองที่ 3 ซึ่งมีความชื้นที่มากกว่า 70% ในช่วง 1-5 วันแรกนั้น ทำให้อุณหภูมิกองหมักยังไม่เพิ่มสูงมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากกองที่ 3 ต้องมีการรดสารไบโอเน็คที่ผสมกับน้ำ 20 ลิตร ลงไปด้วยทำให้ความชื้นของกองที่ 3 มีค่าสูง แต่เมื่อหลังจากวันที่ 5 ความชื้นลดลงอยู่ในช่วง 65-70% ซึ่งจุลินทรีย์สามารถเจริญเติบโตได้ดี ทำให้อุณหภูมิกองหมักค่อยๆ เพิ่มขึ้นจนอยู่ในช่วงเทอร์โมฟิลิก เมื่อครบกำหนดการหมักในกล่อง 30 วันแล้ว จึงนำกองปุ๋ยทั้งสองมาพลิกกลับและเติมน้ำปรับความชื้นให้พอเหมาะซึ่งมีค่าเท่ากับ 60.82% และ 65.16% ของกองที่ 3 และ 4 ตามลำดับ ซึ่งตลอดการหมักได้มีการปรับความชื้นของกองปุ๋ยหมักโดยใช้อุณหภูมิกองปุ๋ยหมักเป็นเกณฑ์ จึงทำให้ค่าความชื้นของกองที่ 3 และ 4 อยู่ในช่วงที่เหมาะสมต่อการเจริญและย่อยสลายของจุลินทรีย์ เมื่อสิ้นสุดการหมักความชื้นมีค่า 71.63% และ 70.27% ตามลำดับ

ส่วนรูปที่ 24 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของความชื้นในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 5 และ 6 ผลการทดลองพบว่าความชื้นเริ่มต้นมีค่า 68.78% และ 67.81% ตามลำดับ ช่วง 30 วันแรกของการหมักในกล่องนั้น ความชื้นจะมีค่าลดลงเรื่อยๆ ซึ่งสอดคล้องกับอุณหภูมิในกองหมักที่เพิ่มขึ้นจนอยู่ในช่วงเทอร์โมฟิลิก อีกทั้งการผสมไบโอเน็คที่บดตัดแล้วผสมกับเศษฟรุตสลัดทำให้เก็บรักษาความชื้นได้ดี ผลคือกองปุ๋ยหมักมีความชื้นที่เพียงพอต่อกิจกรรมการย่อยสลายสารอินทรีย์ของจุลินทรีย์ในกองปุ๋ยหมัก เมื่อสิ้นสุดการหมักในกล่องหมักวันที่ 30 ความชื้นลดลงเหลือ 47.79% และ 48.98% ตามลำดับ จึงทำการพลิกกลับและเติมน้ำเพื่อเพิ่มความชื้นให้อยู่ในระดับ 55-65% พบ

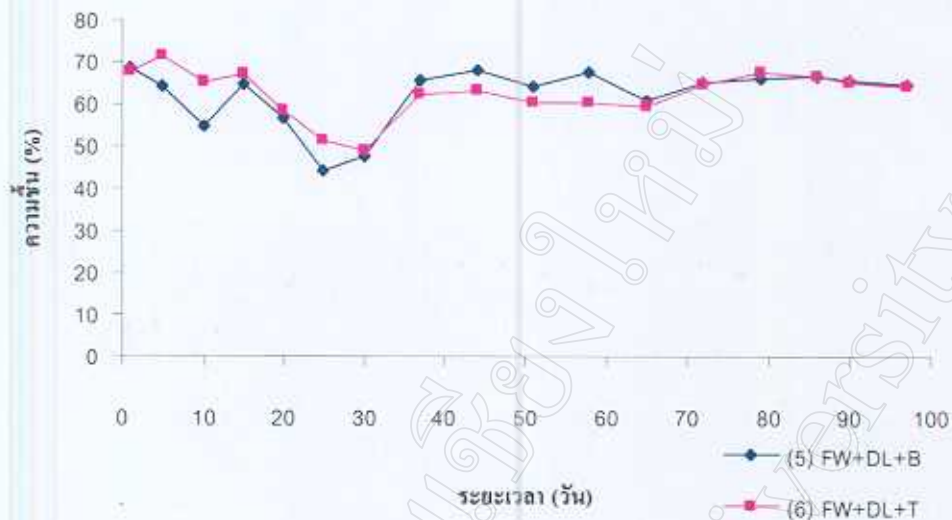
ว่าหลังจากวันที่ 30 ที่นำมาหมักต่อในโรงบ่มแล้วนั้นจนถึงสิ้นสุดการทดลอง ความชื้นของทั้งสองกองมีค่าใกล้เคียงกัน และอยู่ในช่วงที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของจุลินทรีย์ในกองปุ๋ยหมัก ซึ่งเมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่าความชื้นมีค่า 64.80% และ 64.15% ของกองที่ 5 และ 6 ตามลำดับ

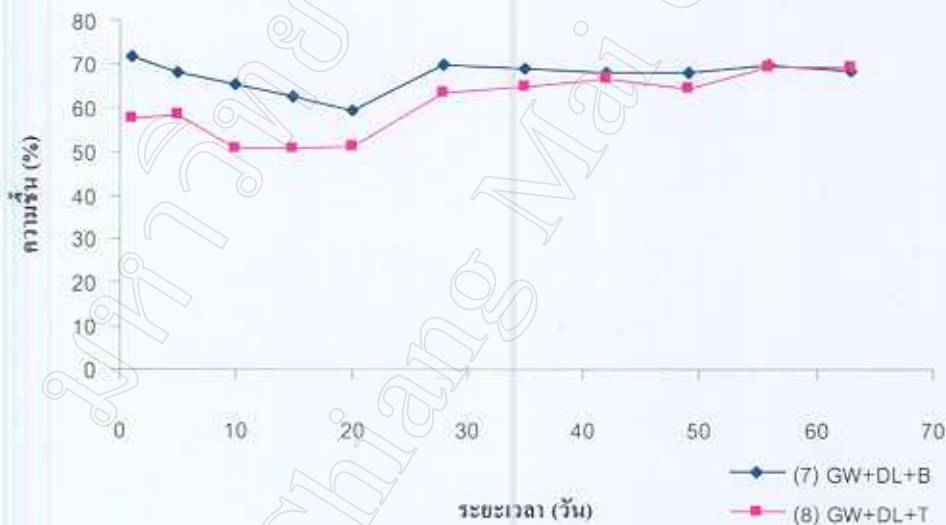
รูปที่ 22 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของความชื้นในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 1 กับกองที่ 2

รูปที่ 23 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของความชื้นในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 3 กับกองที่ 4

รูปที่ 24 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของความชื้นในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 5 กับกองที่ 6

รูปที่ 25 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของความชื้นในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 7 กับกองที่ 8

รูปที่ 25 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของความชื้นในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 7 และ 8 ผลการทดลองพบว่า ค่าความชื้นเริ่มต้นมีค่าเท่ากับ 71.56% และ 57.71% ตามลำดับ จะเห็นว่าความชื้นในกองที่ 8 ก่อนข้างต่ำ เนื่องจากการให้ความร้อนโดยใช้ก๊าซหุงต้มนั้นทำให้ความชื้นระเหยสู่บรรยากาศ ความชื้นของทั้งสองกองมีค่าลดลงเรื่อยๆ ตลอดการหมักในถ่และอยู่ในช่วง

ที่เหมาะสมต่อกิจกรรมของจุลินทรีย์ในกองปุ๋ยหมัก แต่ผลการทดลองพบว่าอุณหภูมิของกองหมักทั้งสองกองไม่เพิ่มขึ้นและไม่คงที่เป็นเวลานานเลย ทำให้การหมักเกิดขึ้นน้อยมาก ดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้ออุณหภูมิต่างๆ ที่ความชื้นอยู่ในเกณฑ์ที่พอเหมาะ

จากผลการทดลองพบว่าเมื่อเปรียบเทียบกองปุ๋ยหมักที่ใช้เทอร์โมฟิสิกแบคทีเรียเป็นสารเร่งนั้น ในตอนเริ่มจะมีการให้ความร้อนโดยใช้ก๊าซหุงต้มเพื่อปรับอุณหภูมิให้สูงขึ้นถึง 75°C ในถึงหมุนเป็นเวลา 3 ชม. ซึ่งจะทำให้บางส่วนหนึ่งในกองหมักระเหยสู่บรรยากาศ จึงทำให้ความชื้นเริ่มต้นมีค่าต่ำกว่ากองปุ๋ยหมักที่ใช้สารไบโอเนกเป็นสารเร่งปุ๋ยหมักที่กระทำการคลุกเคล้าโดยใช้ถังหมุนแต่ทำที่อุณหภูมิห้อง และพบว่ากองที่ 1 กับกองที่ 2 เมื่ออุณหภูมิสูงขึ้น ความชื้นในกองหมักก็จะลดลงตามไปด้วย เนื่องจากความชื้นส่วนใหญ่จะถูกทำให้ระเหยสู่บรรยากาศด้วยความร้อนจากกองหมัก โดยกองที่ 2 ความชื้นจะลดลงเร็วกว่ากองที่ 1 และกองที่ 4 ความชื้นจะลดลงเร็วกว่ากองที่ 3 ทั้งนี้เนื่องจากไบโอเนกแห้งที่ใช้ปรับความชื้นของทั้งสองกองไม่ได้ทำการบดตัดให้มีขนาดเล็ก ความชื้นจึงระเหยสู่บรรยากาศได้ง่าย ดังนั้นควรบดตัดไบโอเนกให้เป็นชิ้นเล็กๆ ก่อนนำไปเป็นวัสดุปรับความชื้น ซึ่งจะช่วยให้ความสามารถในการเก็บรักษาความร้อนและความชื้นในกองหมักได้ดีกว่าเศษไบโอเนกแห้งที่ไม่ได้บดตัด อีกทั้งยังเป็นการช่วยลดปริมาณและการใช้พื้นที่ของกองปุ๋ยหมักลงอีกด้วย ส่วนกองที่ 5 กับ 6 ความชื้นจะมีค่าลดลงเรื่อยๆ ซึ่งสอดคล้องกับอุณหภูมิในกองหมักที่อยู่ในช่วงเทอร์โมฟิสิก แต่การผสมไบโอเนกแห้งที่บดตัดแล้วผสมกับเศษฟรุตสลัดจะทำให้เก็บรักษาความชื้นได้ดี ถึงแม้ว่ากองปุ๋ยหมักจะมีความชื้นอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมแต่กระบวนการหมักเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อยในกองที่ 7 และ 8

4.3.3 พีเอช

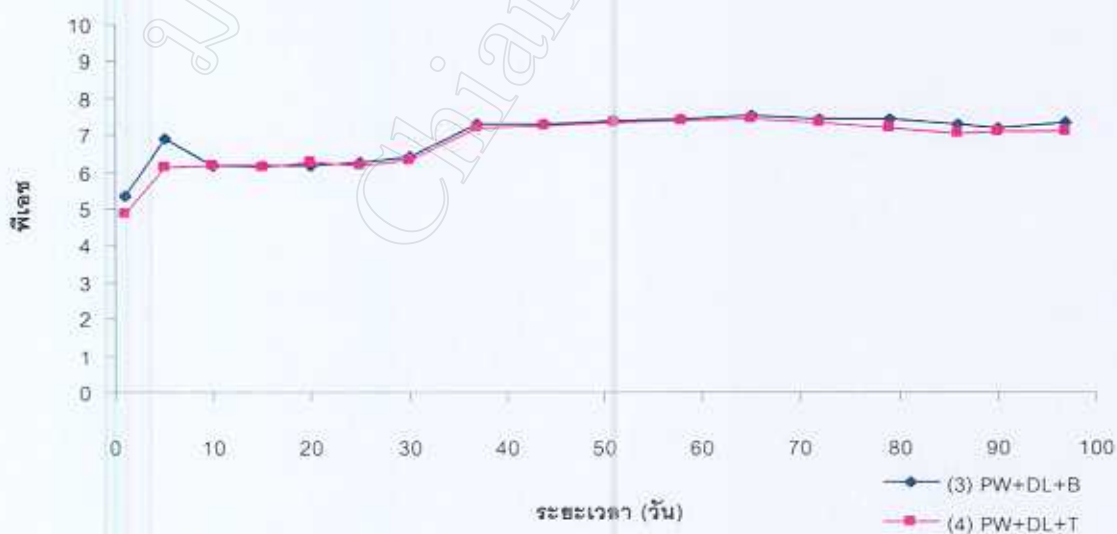
รูปที่ 26 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของพีเอชในกองปุ๋ยหมักกองที่ 1 และกองที่ 2 โดยมีค่าพีเอชเริ่มต้นที่ 5.68 และ 5.6 ตามลำดับ ซึ่งตลอดระยะเวลาการหมักพบว่าค่าพีเอชของทั้งสองกองมีความคล้ายคลึงกันมากโดยช่วง 10 วันแรกของการหมักพีเอชมีค่าเพิ่มขึ้นจนมีค่าเป็น 6.39 และ 6.26 ตามลำดับ และหลังจากนั้นมีค่าลดลงโดยในวันที่ 30 พีเอชมีค่า 5.8 และ 5.94 ของกองที่ 1 และ 2 ตามลำดับ ซึ่งหลังจากวันที่ 30 ระดับพีเอชของทั้งสองกอง มีค่าเพิ่มขึ้นจนอยู่ในระดับพีเอชเป็นกลาง คืออยู่ในช่วง 6-7 และพีเอชไม่เปลี่ยนแปลงมากนักจนสิ้นสุดการทดลอง พีเอชกองที่ 1 และ 2 มีค่า 6.94 และ 7.45 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์การได้ของปุ๋ยหมัก

ส่วนรูปที่ 27 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของพีเอชในกองปุ๋ยหมักกองที่ 3 และกองที่ 4 โดยพีเอชเริ่มต้นมีค่า 5.34 และ 4.86 ตามลำดับ เนื่องจากเศษสับปะรดเป็นที่ทราบกันคืออยู่แล้วว่าน้ำสับปะรดนั้นมีฤทธิ์เป็นกรด จึงทำให้เมื่อเริ่มการหมักพีเอชเริ่มต้นมีฤทธิ์เป็นกรดโดยในการทดลองไม่มีการปรับพีเอชด้วยสารที่มีฤทธิ์เป็นด่างแต่อย่างใด จากผลการทดลองพบว่า ช่วง 5 วันแรก

พีเอชเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็น 6.89 และ 6.13 ของกองที่ 3 และ 4 ตามลำดับ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับรูปที่ 19 ซึ่งแสดงอุณหภูมิในกองหมักทั้งสองจึงพบว่าช่วง 5 วันแรก อุณหภูมิอยู่ในช่วงเมโซฟิลิก ซึ่งแสดงว่าเชื้อจุลินทรีย์เริ่มปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้แล้ว ซึ่งหลังจากนั้นพบว่าพีเอชของทั้งสองกองมีความใกล้เคียงกันมาก โดยมีค่าอยู่ในช่วง 6.1-6.4 เมื่อนำกองปุ๋ยมาหมักในโรงบ่มภายหลังวันที่ 30 นั้น พบว่าพีเอชทั้งสองกองมีค่าเพิ่มขึ้นอยู่ในช่วง 7.0-7.5 และค่าพีเอชไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมากนัก เมื่อการทดสอบสิ้นสุดค่าพีเอชของกองที่ 3 และ 4 มีค่าเท่ากับ 7.33 และ 7.12 ตามลำดับ

รูปที่ 26 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของพีเอชในกองปุ๋ยหมักกองที่ 1 กับกองที่ 2

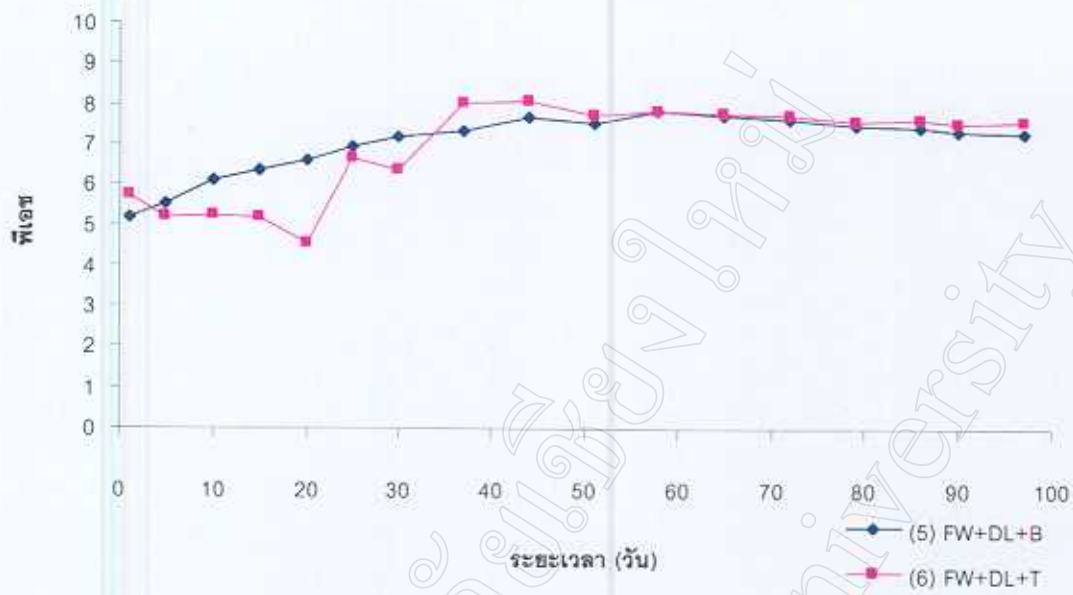

รูปที่ 27 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของพีเอชในกองปุ๋ยหมักกองที่ 3 กับกองที่ 4

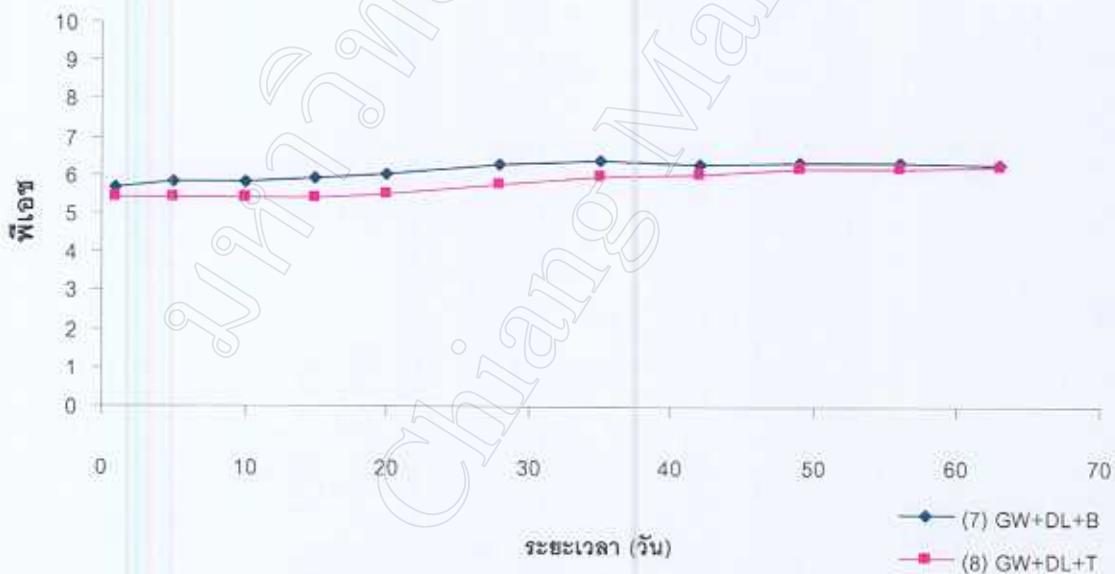
รูปที่ 28 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของพีเอชในกองปุ๋ยหมักกองที่ 5 และกองที่ 6 โดยพีเอชเริ่มต้นมีค่า 5.17 และ 5.72 ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นว่าเศษฟรุตสลัคเมื่อผสมกับใบไม้แห้งแล้วมีสภาพเป็นกรด ผลการทดลองพบว่าค่าพีเอชของกองที่ 5 และ 6 มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดในช่วง 30 วันแรกของการหมักในกล่อง โดยกองที่ 5 มีค่าพีเอชเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จาก 5.17 เป็น 7.19 ในวันที่ 30 ซึ่งแตกต่างจากกองที่ 6 เนื่องจากค่าพีเอชของกองที่ 6 มีค่าลดลงในช่วง 20 วันแรก โดยในวันที่ 20 ค่าพีเอชอยู่ที่ 4.55 ซึ่งสอดคล้องกับช่วงอุณหภูมิในกองหมักที่อยู่ในช่วงเทอร์โมฟิลิก เนื่องจากในช่วงแรกจุลินทรีย์สามารถย่อยสลายวัสดุที่ย่อยสลายได้ง่ายอย่างรวดเร็ว และผลิตกรดอินทรีย์บางชนิดมีผลทำให้พีเอชลดลงแล้วหลังจากวันที่ 20 พีเอชมีค่าเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งวันที่ 30 พีเอชของกองที่ 6 มีค่า 6.34 ในช่วงที่อยู่ในโรงบ่มภายหลังจากวันที่ 30 นั้นพบว่าพีเอชของทั้งกองที่ 5 และ 6 มีความคล้ายคลึงกัน และมีค่าอยู่ในช่วง 7.2-8 โดยค่าพีเอชของกองที่ 6 มีค่าเพิ่มมากขึ้นเป็น 8.07 ในวันที่ 44 ซึ่งเมื่อสิ้นสุดการหมักพบว่าค่าพีเอชของกองที่ 5 และ 6 มีค่า 7.27 และ 7.58 ตามลำดับ

รูปที่ 29 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของพีเอชในกองปุ๋ยหมักกองที่ 7 และกองที่ 8 ซึ่งใช้เศษจึงคองเค็มผสมกับใบไม้แห้ง โดยมีค่าพีเอชเริ่มต้นเท่ากับ 5.69 และ 5.4 ตามลำดับ ซึ่งจากการทดลองพบว่าพีเอชตลอดการทดลองของทั้งสองกองมีค่าอยู่ในช่วง 5.4-6.4 ซึ่งมีค่าเป็นกรดอ่อนๆ และค่าพีเอชของกองที่ 8 มีค่าต่ำกว่ากองที่ 7 เล็กน้อย ซึ่งเมื่อการทดลองสิ้นสุดลงพบว่าสภาพความเค็มจากกรดเกลือของวัตถุดิบนั้นทำให้จุลินทรีย์ไม่สามารถย่อยสลายได้ จึงสรุปได้ว่าสภาพความเค็มดังกล่าวเป็นสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของจุลินทรีย์ในกองหมักที่ 7 และ 8 ดังนั้นจึงควรมีการปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมเสียก่อน เช่น การนำคางมาปรับพีเอช และนำวัตถุดิบอื่นๆ มาผสมกันในอัตราส่วนที่พอเหมาะเพื่อลดความเค็มจากกรดเกลือที่มีอยู่ในเนื้อของจึงคองดังกล่าว

จากผลการทดลองจะเห็นว่าพีเอชเริ่มต้นของทุกกองปุ๋ยหมักมีค่าเป็นกรด โดยพีเอชอยู่ในช่วง 5-6 และตลอดระยะเวลาการหมักค่าพีเอชของทุกกองหมักมีความคล้ายคลึงกันมาก โดยพีเอชของกองปุ๋ยหมักจะมีค่าเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนอยู่ในระดับพีเอชเป็นกลาง ภายหลังจากวันที่ 30 ระดับพีเอชจะไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมากนัก โดยเมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่ากองที่ 1 ถึง 6 มีพีเอชอยู่ในช่วง 6.94-7.58 แต่กองที่ 7 กับ 8 พีเอชมีค่าเป็นกรดตลอดช่วงการทดลอง เนื่องจากความเค็มจากกรดเกลือเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อกระบวนการหมัก

รูปที่ 28 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของพีเอชในกองปุ๋ยหมักกองที่ 5 กับกองที่ 6

รูปที่ 29 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของพีเอชในกองปุ๋ยหมักกองที่ 7 กับกองที่ 8

4.4 ลักษณะทางเคมี

4.4.1 คาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์

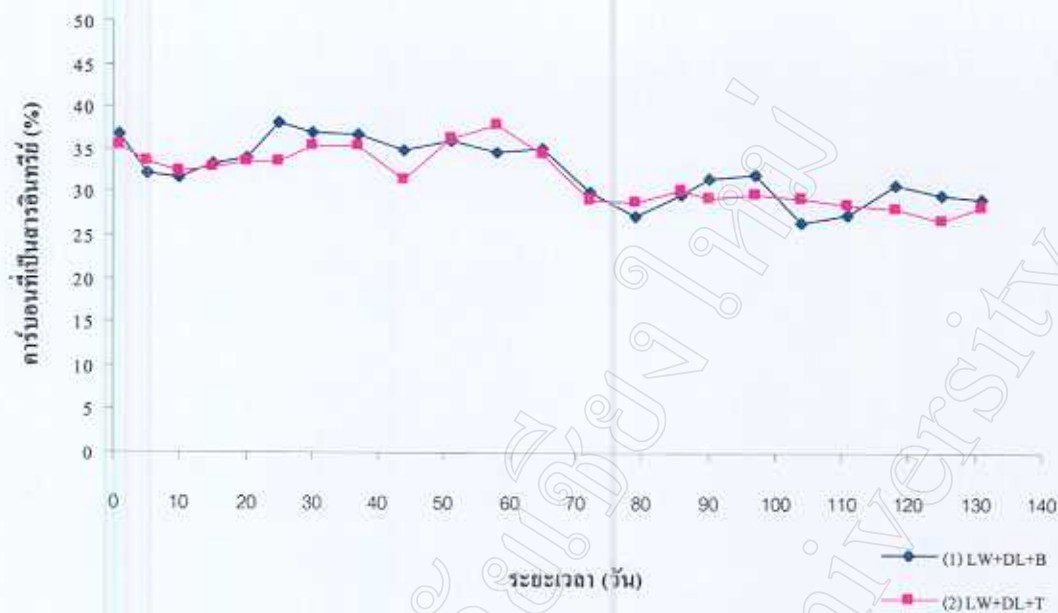
สารประกอบคาร์บอนเป็นสารที่จำเป็นต่อการเจริญของจุลินทรีย์ โดยจุลินทรีย์จะย่อยสลายสารอินทรีย์คาร์บอนจนกระทั่งได้โมเลกุลเล็กและนำไปในเซลล์เพื่อใช้เป็นแหล่งของพลังงานและสร้างส่วนประกอบของเซลล์

จากรูปที่ 30 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์ในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 1 และกองที่ 2 ซึ่งมีปริมาณคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์เริ่มต้นเท่ากับ 36.9% และ 35.51% ตามลำดับ ในระหว่างการหมักปริมาณคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์จะค่อยๆ ลดลงตามระยะเวลาในการหมัก ซึ่งทั้งกองที่ 1 และ 2 มีอัตราการลดลงของคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์ที่ใกล้เคียงกัน แต่โดยเฉลี่ยแล้วปริมาณคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์ของกองที่ 2 มีค่าน้อยกว่ากองที่ 1 และเมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่ากองที่ 1 และ 2 มีปริมาณคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์เท่ากับ 29.42% และ 28.51% ตามลำดับ

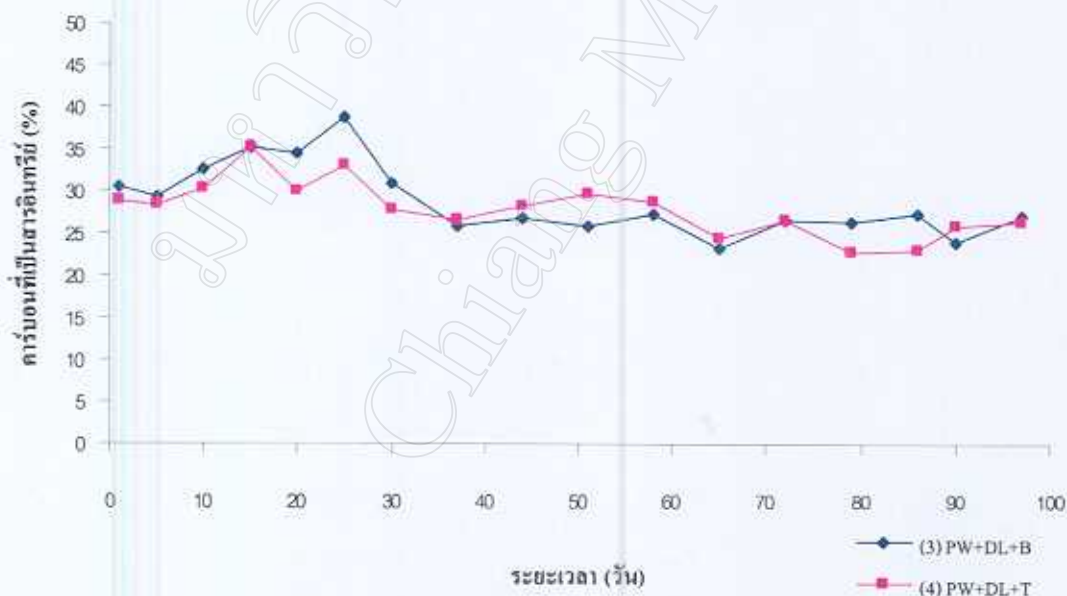
ส่วนรูปที่ 31 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์ในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 3 และกองที่ 4 ซึ่งมีค่าเริ่มต้นเท่ากับ 30.51% และ 28.92% ตามลำดับ โดยที่ทั้งกองที่ 3 และ 4 มีอัตราการลดลงของคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์ที่ใกล้เคียงกันและเมื่อสิ้นสุดการหมักพบว่าปริมาณคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์มีค่าเท่ากับ 27.06% และ 26.41% ตามลำดับ อีกทั้งพบว่าปริมาณคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์มีการเพิ่มขึ้นในช่วง 25 วันแรก โดยกองที่ 3 และ 4 มีค่าคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์เพิ่มขึ้นเป็น 38.7% และ 33.15% ตามลำดับ

รูปที่ 32 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์ในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 5 และกองที่ 6 ซึ่งมีค่าเริ่มต้นเท่ากับ 31.69% และ 28.2% ตามลำดับ ซึ่งปริมาณคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์จะมีค่าลดลงเรื่อยๆ ระหว่างระยะเวลาในการทดลอง เมื่อสิ้นสุดการหมักพบว่ากองที่ 5 และ 6 มีปริมาณคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์เท่ากับ 24.64% และ 17.34% ตามลำดับ

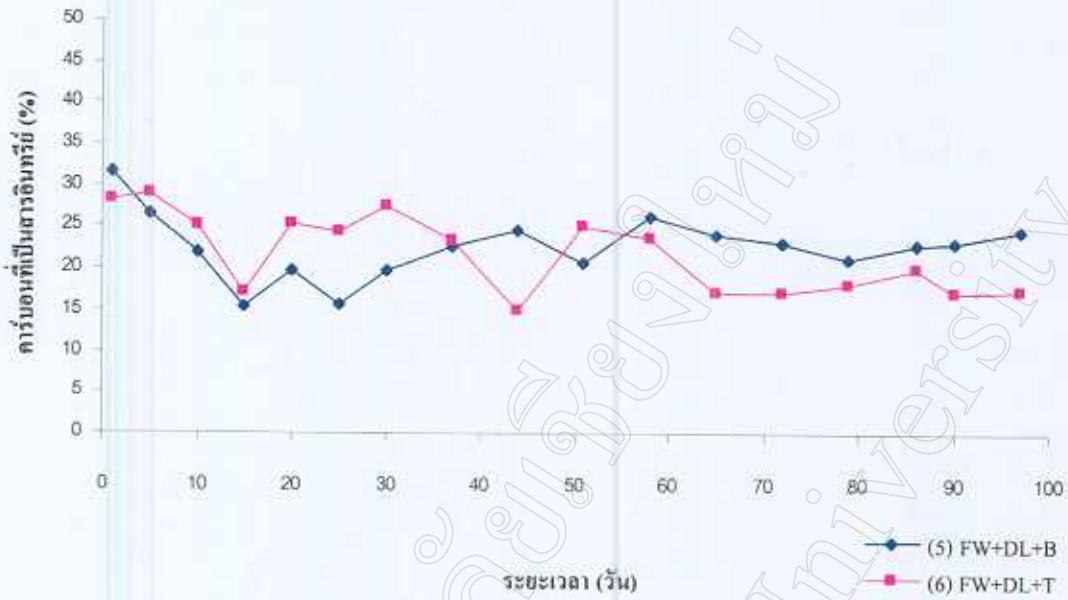
จากรูปที่ 33 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์ในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 7 และกองที่ 8 ซึ่งมีค่าเริ่มต้นเท่ากับ 27.53% และ 28.77% ตามลำดับ จากการทดลองพบว่าปริมาณคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์ไม่มีค่าลดลงตลอดระยะเวลาในการทดลอง แสดงว่าไม่เกิดการย่อยสลายสารอินทรีย์ในกองปุ๋ยหมัก เนื่องจากไม่มีการนำคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์ไปใช้ในการสร้างเซลล์

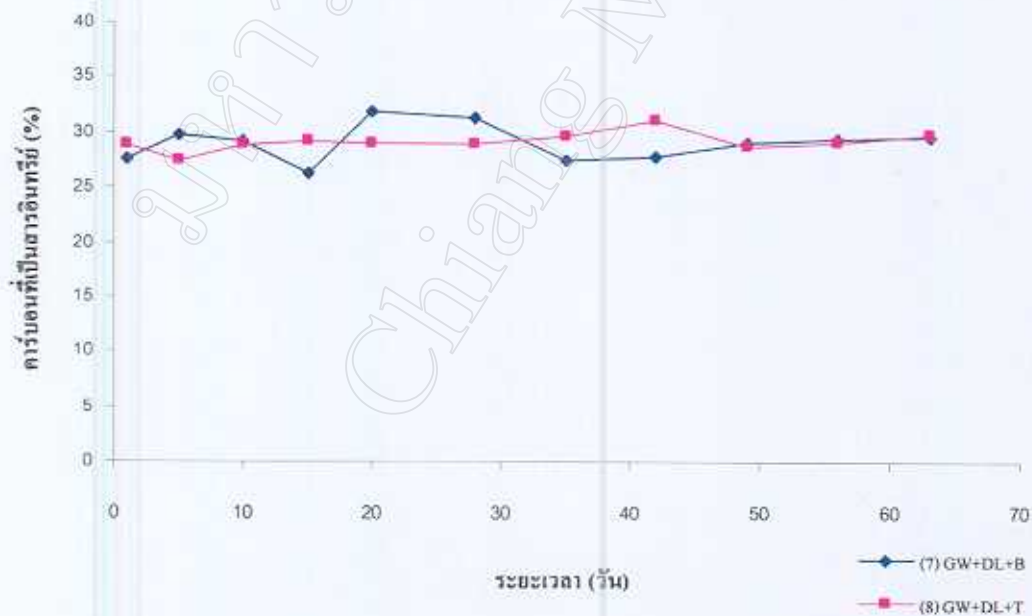
รูปที่ 30 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการรับอนที่เป็นสารอินทรีย์ในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 1 กับกองที่ 2

รูปที่ 31 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการรับอนที่เป็นสารอินทรีย์ในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 3 กับกองที่ 4

รูปที่ 32 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์ในกองปุ๋ยหมัก
กองที่ 5 กับกองที่ 6

รูปที่ 33 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์ในกองปุ๋ยหมัก
กองที่ 7 กับกองที่ 8

จากผลการทดลองปริมาณคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์ของกองที่ 1 ถึง 6 มีค่าเริ่มต้นที่ 28.20-36.9% เมื่อผ่านกระบวนการย่อยสลายโดยจุลินทรีย์ในกองปุ๋ยหมักแล้วจะทำให้ปริมาณคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์มีค่าลดลงเรื่อยๆ โดยกองที่ 1 ถึง 6 ปริมาณคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์ลดลงเหลือ 17.34-29.42% แต่กองที่ 7 และ 8 นั้นปริมาณคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์ไม่มีค่าลดลง เนื่องจากไม่มีการย่อยสลายเกิดขึ้นนั่นเอง

4.2.2 ไนโตรเจนทั้งหมด

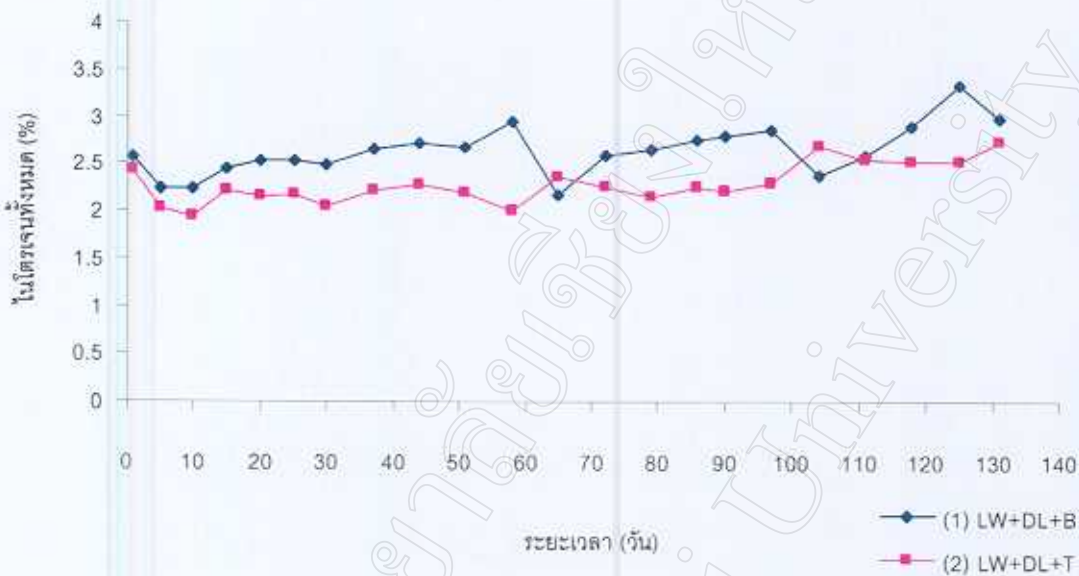
สารประกอบไนโตรเจนจะถูกย่อยสลายโดยจุลินทรีย์จะนำไปใช้เป็นแหล่งไนโตรเจนเพื่อสร้างส่วนประกอบของเซลล์ ซึ่งในการทดลองนี้ได้ทำการควบคุมปริมาณไนโตรเจนโดยใช้อัตราส่วนคาร์บอนกับไนโตรเจนเป็นเกณฑ์ โดยควบคุมอัตราส่วนดังกล่าวไม่ให้เกิน 25 โดยการเติมปุ๋ยยูเรียเพื่อเพิ่มปริมาณไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมักซึ่งถือเป็นวิธีที่เหมาะสมและง่ายต่อการปฏิบัติ

จากรูปที่ 34 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 1 กับกองที่ 2 ซึ่งมีปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดเริ่มต้นที่ 2.56% และ 2.43% ตามลำดับ ซึ่งทั้งกองที่ 1 และ 2 มีการเติมปุ๋ยยูเรียเพื่อเพิ่มปริมาณไนโตรเจน ทำให้ปริมาณไนโตรเจนเริ่มต้นมีค่ามาก แต่การมีไนโตรเจนมากเกินไปนั้นจะทำให้ไนโตรเจนบางส่วนสูญเสียสู่บรรยากาศ ซึ่งผู้ทดลองพบว่าจะมีกลิ่นแอมโมเนียจากกองหมักในช่วง 10 วันแรกของการหมัก โดยปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดมีค่าลดลงเหลือ 2.23% และ 1.94% ตามลำดับ แต่หลังจากนั้นปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยในอัตราที่เพิ่มขึ้น ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วไนโตรเจนทั้งหมดของกองที่ 1 จะมีค่ามากกว่ากองที่ 2 เมื่อสิ้นสุดการทดลองปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดมีค่าเพิ่มขึ้นเล็กน้อยโดยมีค่าเท่ากับ 3.0% และ 2.73% ตามลำดับ

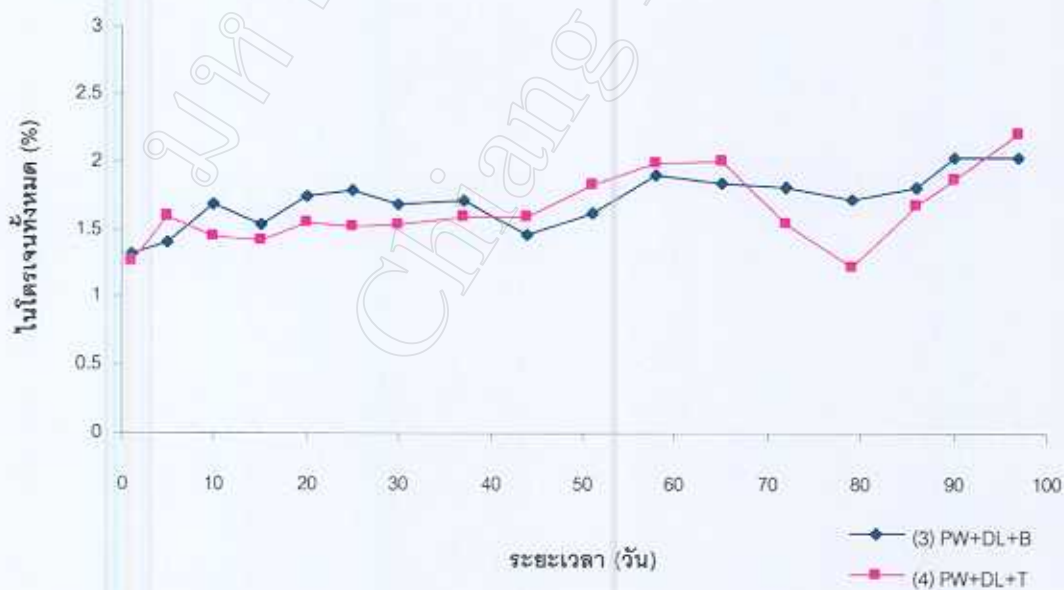
ส่วนรูปที่ 35 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 3 กับกองที่ 4 ซึ่งมีปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดเริ่มต้นที่ 1.32% และ 1.25% ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นว่าวัตถุดิบมีปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดน้อยแต่เมื่อเทียบเป็นอัตราส่วนคาร์บอนต่อไนโตรเจนแล้วพบว่ามีค่าเหมาะสมจึงไม่ต้องเติมปุ๋ยยูเรียเข้าไปอีก ในระหว่างการหมักปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยในอัตราที่เพิ่มขึ้น เมื่อสิ้นสุดการทดลองไนโตรเจนทั้งหมดมีค่าเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเท่ากับ 2.04% และ 2.22% ตามลำดับ

รูปที่ 36 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 5 กับกองที่ 6 ซึ่งมีปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดเริ่มต้นที่เท่ากันคือ 1.68% โดยได้มีการเติมปุ๋ยยูเรียเพื่อเพิ่มปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในกองปุ๋ยหมัก ในระหว่างการหมักไนโตรเจนทั้งหมดมีการเปลี่ยนแปลงที่ลดลงและเพิ่มขึ้น โดยช่วง 15 วันแรก ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดมีค่าลดลง ซึ่งทั้งสองกองมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีค่าเท่ากับ 1.16% และ 1.43% ตามลำดับ เนื่องจากมี

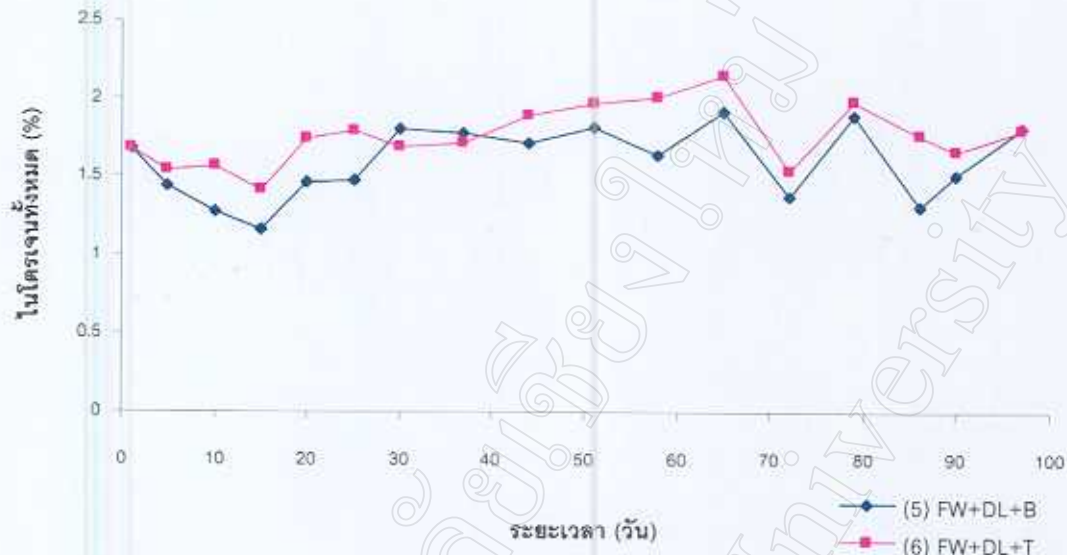
ไนโตรเจนในรูปของแอมโมเนียมีมาจากการเติมยูเรียนั้นสูญเสียสู่บรรยากาศโดยการระเหย แต่หลังจากนั้นพบว่าปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดมีค่าเพิ่มขึ้นจนกระทั่งสิ้นสุดการหมักของกองที่ 5 และ 6 มีค่าเท่ากับ 1.82% และ 1.81% ตามลำดับ ซึ่งมีค่าใกล้เคียงกันมาก

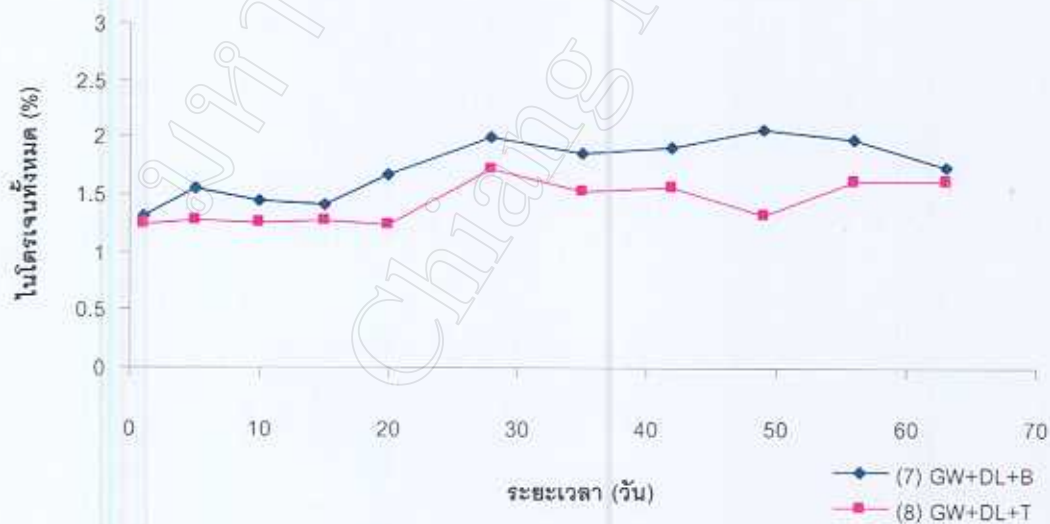
รูปที่ 34 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 1 กับกองที่ 2

รูปที่ 35 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 3 กับกองที่ 4

รูปที่ 36 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในกองปุ๋ยหมัก
กองที่ 5 กับกองที่ 6

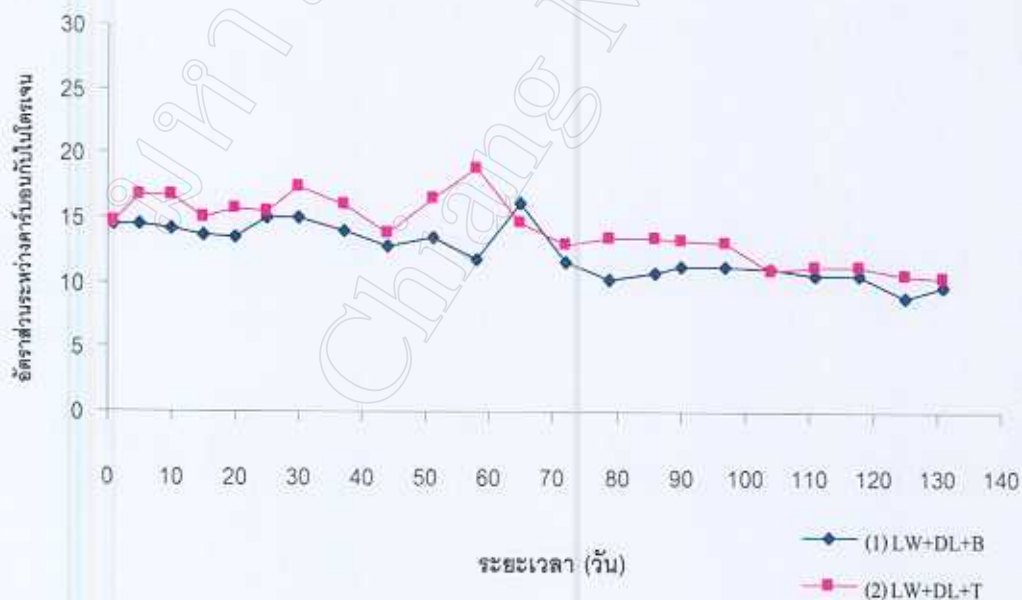
รูปที่ 37 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในกองปุ๋ยหมัก
กองที่ 7 กับกองที่ 8

จากรูปที่ 37 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 7 กับกองที่ 8 ซึ่งมีปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดเริ่มต้นที่ 1.31% และ 1.24% ตามลำดับ โดยไม่มีการเติมปุ๋ยยูเรียเพิ่ม โดยตลอดการทดลองทั้งสองกองมีปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยโดยเฉลี่ยแล้วกองที่ 7 มีค่าไนโตรเจนทั้งหมดมากกว่ากองที่ 8 ถึงแม้การหมักของทั้งสองกองจะเกิดขึ้นเพียงระยะแรกๆ เท่านั้นจุลินทรีย์จึงมีการนำไนโตรเจนไปใช้ได้เพียงเล็กน้อย เมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่าไนโตรเจนทั้งหมดของกองที่ 7 และ 8 มีค่าเท่ากับ 1.74% และ 1.63% ตามลำดับ

จากผลการทดลองจะเห็นได้ว่ากองปุ๋ยหมักที่ใช้สารไบโอเน็คกับกองปุ๋ยหมักที่ใช้เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่งปุ๋ยหมักนั้นในระหว่างการหมักปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยในอัตราที่เพิ่มขึ้นและมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน

4.4.3 อัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจน

ค่าอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจน (C/N ratio) มีความสำคัญในการนำไปใช้พิจารณาการได้ตัวของปุ๋ยหมัก โดยปกติถ้าปุ๋ยหมักมีค่าอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนประมาณ 26-35 ถือว่าสามารถนำปุ๋ยหมักดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงดินได้โดยไม่ทำให้พืชเป็นอันตราย แต่ถ้าค่าอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนลดลงน้อยกว่า 20 ถือว่าปุ๋ยหมักนั้นมีคุณภาพดี

รูปที่ 38 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมักกองที่ 1 กับกองที่ 2

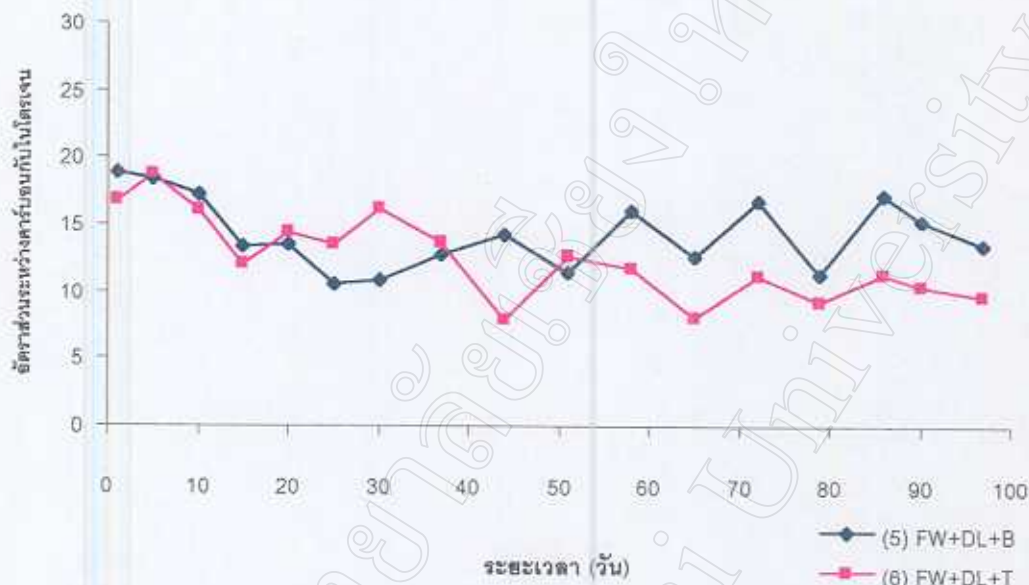
จากรูปที่ 38 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจน ในกองปุ๋ยหมักกองที่ 1 กับกองที่ 2 ซึ่งมีค่าอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนเริ่มต้นเท่ากับ 14.41 และ 14.61 ตามลำดับ ค่าอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนมีค่าต่ำกว่าที่กำหนดเอาไว้ที่ประมาณ 25 เนื่องจากได้มีการเติมปุ๋ยยูเรียเพิ่มเข้าไปทำให้ปริมาณไนโตรเจนเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ค่าอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนมีค่าต่ำ ซึ่งผลดีคือกิจกรรมการย่อยสลายสารอินทรีย์ของจุลินทรีย์ในกองหมักจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและจุลินทรีย์จะมีสารอาหารที่เป็นไนโตรเจนเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการสร้างเซลล์ใหม่ แต่ผลเสียคือจะทำให้เกิดการสูญเสียของไนโตรเจนสู่บรรยากาศ เนื่องจากมีปริมาณไนโตรเจนมากเกินไป ซึ่งผลการทดลองได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 4.4.2 ในระหว่างการทดลองพบว่าโดยเฉลี่ยแล้วอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนของกองที่ 2 มีค่ามากกว่ากองที่ 1 และเมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่ากองที่ 1 และ 2 มีค่าอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนเท่ากับ 9.81 และ 10.4 ตามลำดับ ซึ่งใกล้เคียงกันมาก และจะเห็นว่าอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนมีค่าต่ำกว่า 20 แสดงว่าปุ๋ยหมักที่ได้มีคุณภาพดี

รูปที่ 39 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมักกองที่ 3 กับกองที่ 4

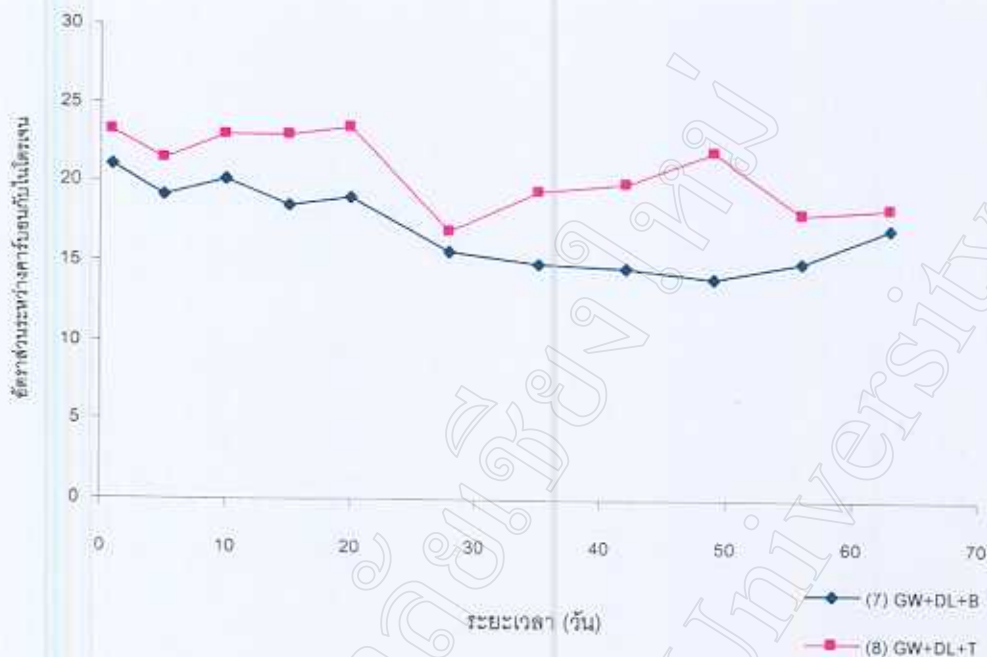
ส่วนรูปที่ 39 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจน ในกองปุ๋ยหมักกองที่ 3 กับกองที่ 4 ซึ่งมีค่าอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนเริ่มต้นเท่ากับ 23.11 และ 23.14 ตามลำดับ ซึ่งตลอดการทดลองค่าอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนของทั้งสองกองมีการเปลี่ยนแปลงที่คล้ายคลึงกัน และมีอัตราลดลง โดยเมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่าค่า

อัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนของกองที่ 3 และ 4 เท่ากับ 13.26 และ 11.90 ตามลำดับซึ่งไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากใช้วัสดุคืบอย่างเดียวกัน อีกทั้งปุ๋ยหมักที่ได้มีคุณภาพดีอีกด้วย

รูปที่ 40 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมักกองที่ 5 กับกองที่ 6

จากรูปที่ 40 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมักกองที่ 5 กับกองที่ 6 โดยมีค่าเริ่มต้นเท่ากับ 18.86 และ 16.79 ซึ่งอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนมีค่าต่ำกว่า 20 เนื่องจากมีการเติมปุ๋ยยูเรียเพื่อเพิ่มไนโตรเจนให้กับกองปุ๋ยหมัก แต่ผลคือมีการสูญเสียไนโตรเจนในรูปแอมโมเนียออกจากกองปุ๋ยหมักในช่วง 15 วันแรกซึ่งได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 4.4.2 เนื่องจากการใช้วัสดุคืบอย่างเดียวกันทำให้ค่าอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนมีค่าไม่แตกต่างกันมากนัก อีกทั้งมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน และเมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่าทั้งกองที่ 5 และ 6 มีค่าอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนเท่ากับ 13.84 และ 9.58 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าปุ๋ยหมักที่ได้มีคุณภาพดีอีกด้วย

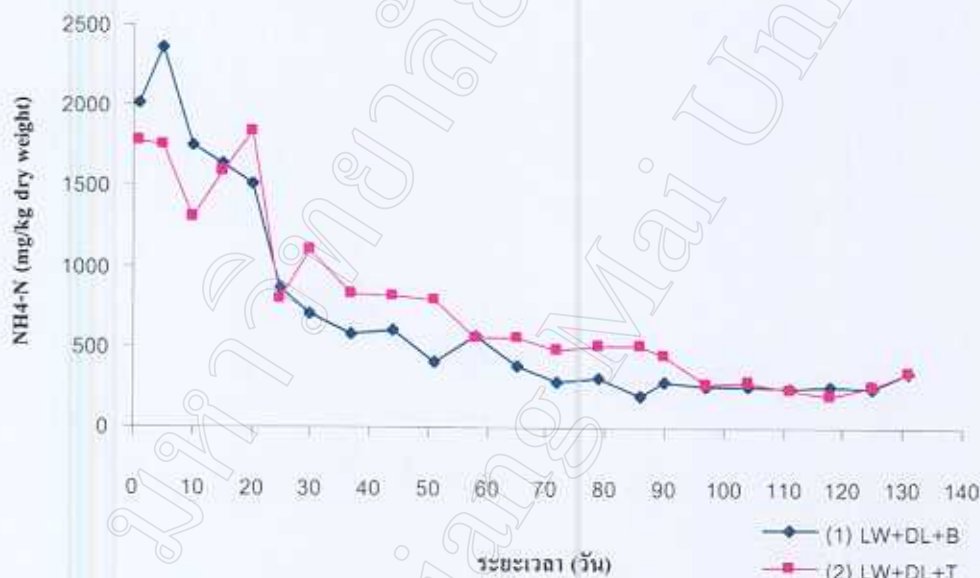
รูปที่ 41 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 7 กับกองที่ 8

จากรูปที่ 41 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมักกองที่ 7 กับกองที่ 8 โดยมีค่าเริ่มต้นเท่ากับ 21.02 และ 23.20 ตามลำดับ ซึ่งอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนอยู่ในช่วงที่เหมาะสมต่อกิจกรรมของจุลินทรีย์ แสดงว่ามีสารอาหารเพียงพอต่อจุลินทรีย์ ตลอดการทดลองค่าอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนของกองที่ 7 มีค่าเฉลี่ยมากกว่ากองที่ 8 และค่าอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนมีค่าลดลงจนสิ้นสุดการทดลองพบว่าค่าเท่ากับ 17.13 และ 18.37 ตามลำดับ

การเติมปุ๋ยยูเรียลงไปกองปุ๋ยหมักจะทำให้กองหมักมีไนโตรเจนเพิ่มขึ้น จึงทำให้ค่าอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนมีค่าน้อย เช่น กองที่ 1 กับ 2 และ กองที่ 5 กับ 6 ซึ่งผลการทดลองแสดงให้เห็นว่าการใช้สารไบโอเน็คกับเทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่งปุ๋ยหมักนั้นไม่ทำให้ค่าอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนของกองปุ๋ยหมักแตกต่างกันมากนัก เนื่องจากการใช้วัตถุดิบอย่างเดียวก็นั้นเอง โดยที่อัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจนมีอัตราที่ลดลงตลอดระยะเวลาการทดลอง

4.4.4 แอมโมเนียไนโตรเจน

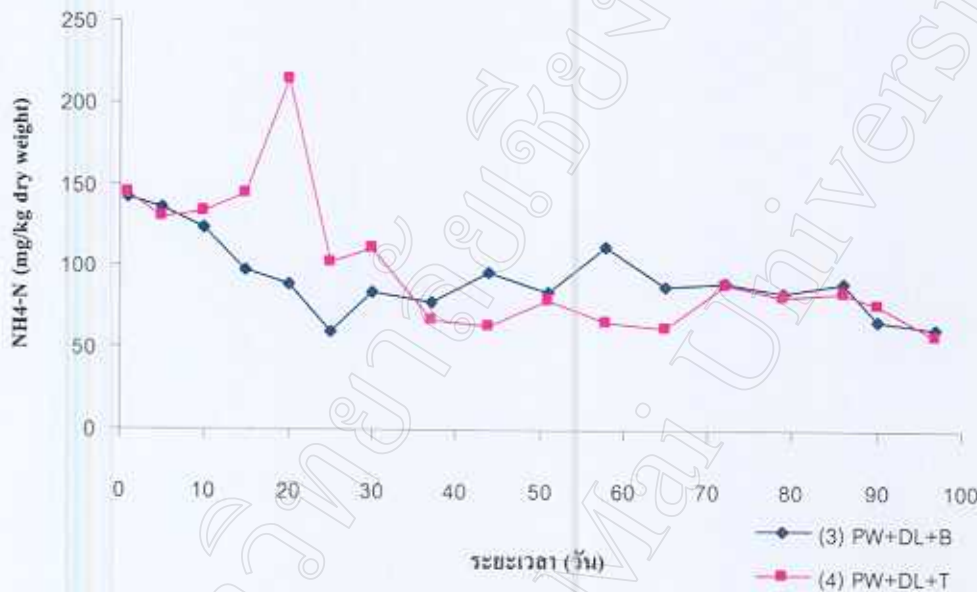
Loizidou M. และ Valkanas L. (1993) รายงานว่าการทำปุ๋ยหมักจากขยะชุมชนนั้นค่าแอมโมเนียไนโตรเจนจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และเพิ่มขึ้นสูงสุดในช่วง 2-4 สัปดาห์ (1920-2228 mg/kg dry weight) และหลังจากนั้นจะลดลงเรื่อยๆ จนมีค่าน้อยกว่า 100 mg/kg dry weight เมื่อสิ้นสุดการหมัก ซึ่งสอดคล้องกับการทดลองของ Liao, P.H. et al. (1995) ที่พบว่าการเปลี่ยนแปลงของแอมโมเนียไนโตรเจนจะมีค่าสูงขึ้นในระยะแรกของการหมัก ทั้งนี้เนื่องจากจุลินทรีย์ในกองหมักจะย่อยสลายโปรตีนไปเป็นกรดอะมิโน และย่อยสลายกรดอะมิโนไปเป็นกรดไขมัน ส่วนสารประกอบแอมโมเนียม จะถูกย่อยสลายต่อไปในสภาพที่มีออกซิเจน โดยไนโตรไฟอิงแบคทีเรีย (Nitrifying Bacteria) จนได้ไนโตรทและไนเตรท ตามลำดับ ซึ่งไนเตรทจะเป็นสารอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อพืชต่อไป

รูปที่ 42 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงแอมโมเนียไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมักกองที่ 1 กับกองที่ 2

จากรูปที่ 42 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของแอมโมเนียไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 1 กับกองที่ 2 เมื่อเริ่มต้นการหมักมีค่า 2018 และ 1778 mg/kg dry weight ตามลำดับ การที่ค่าแอมโมเนียไนโตรเจนเริ่มต้นมีค่าสูงนั้นเนื่องมาจากการเติมปุ๋ยยูเรียให้กองหมักดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 4.4.2 จากการทดลองพบว่ากองที่ 1 แอมโมเนียไนโตรเจนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วภายใน 5 วันแรก โดยมีค่าเท่ากับ 2359 mg/kg dry weight แล้วหลังจากนั้นจะมีค่าลดลงอย่างรวดเร็ว ส่วนกองที่ 2 มีค่าแอมโมเนียไนโตรเจนสูงสุดในวันที่ 20 เท่ากับ 1840 mg/kg dry weight โดยที่ทั้งกองที่

1 และ 2 มีค่าแอมโมเนียในโตรเจนต่ำกว่า 400 mg/kg dry weight ตั้งแต่วันที่ 65 และ 97 ตามลำดับ อีกทั้งยังพบว่าในช่วง 15 วันแรกปริมาณแอมโมเนียในโตรเจนของกองที่ 1 จะมีค่ามากกว่ากองที่ 2 แต่หลังจากวันที่ 20 เป็นต้นไปพบว่าปริมาณแอมโมเนียในโตรเจนของกองที่ 2 โดยเฉลี่ยแล้วมีค่ามากกว่ากองที่ 1 เมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่าทั้งกองที่ 1 และ 2 มีค่าแอมโมเนียในโตรเจนเท่ากับ 346 และ 343 mg/kg dry weight ตามลำดับ

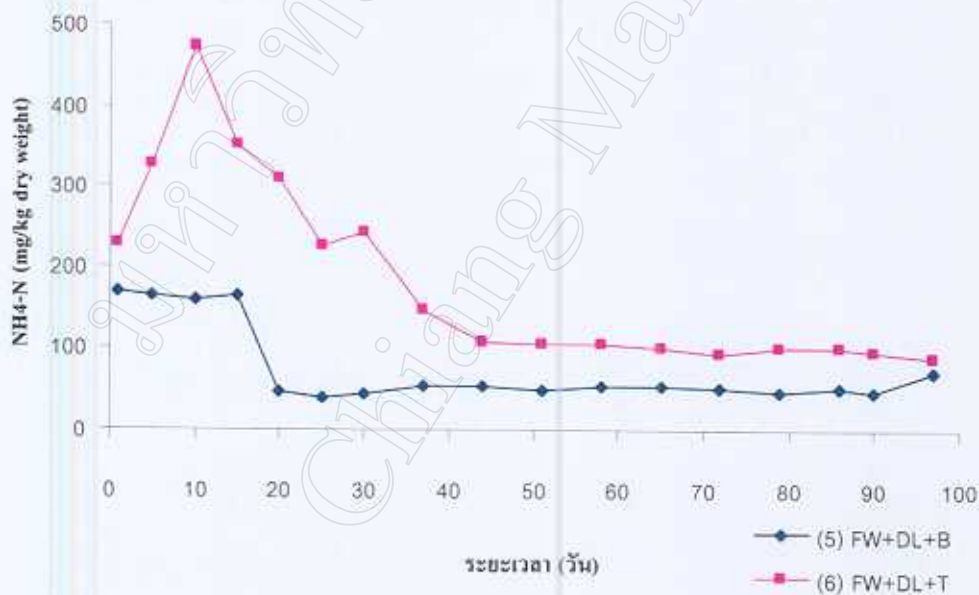

รูปที่ 43 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงแอมโมเนียในโตรเจนในกองปุ๋ยหมักกองที่ 3 กับกองที่ 4

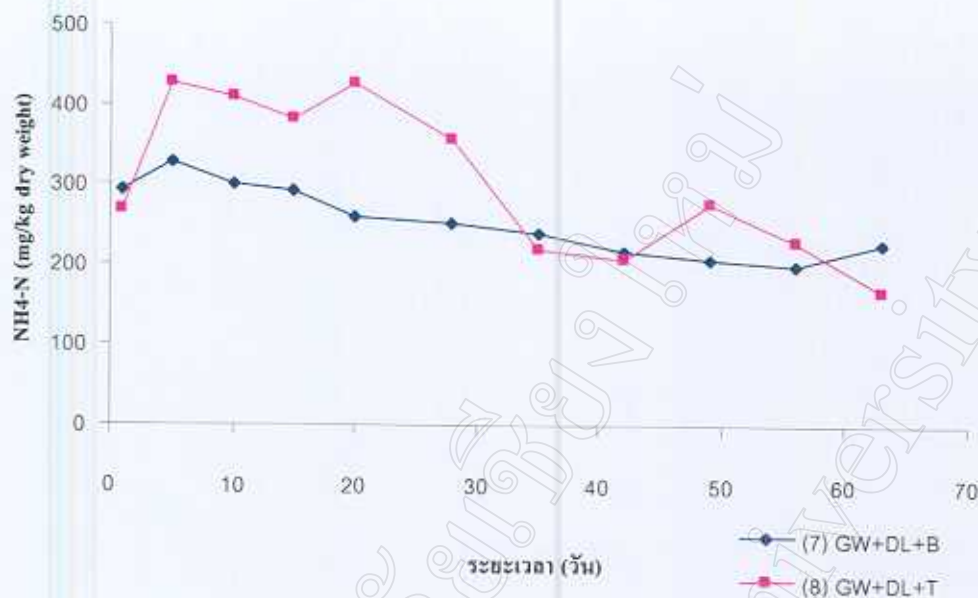
จากรูปที่ 43 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของแอมโมเนียในโตรเจนในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 3 กับกองที่ 4 โดยมีค่าเริ่มต้นเท่ากับ 142 และ 144 mg/kg dry weight ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นว่าค่าแอมโมเนียในโตรเจนเริ่มต้นมีค่าต่ำเนื่องจากไม่ได้เติมปุ๋ยยูเรียให้กองหมักในตอนเริ่มต้นการหมักนั่นเอง ผลการทดลองพบว่าปริมาณแอมโมเนียในโตรเจนของกองที่ 3 มีค่าลดลงเรื่อยๆ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับกองที่ 4 แล้วพบว่าหลังจากวันที่ 25 กราฟมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ส่วนกองที่ 4 นั้นปริมาณแอมโมเนียในโตรเจนจะค่อยๆ เพิ่มขึ้นและเพิ่มอย่างรวดเร็วในช่วง 15-20 วันแรก ปริมาณของแอมโมเนียในโตรเจนมีค่าสูงสุดเท่ากับ 215 mg/kg dry weight เนื่องจากช่วงแรกกองปุ๋ยหมักยังไม่อัดแน่นพอทำให้ก๊าซแอมโมเนียที่เกิดขึ้นจากการย่อยสลายนั้นจะลอยขึ้นไปสู่ด้านบนของกองปุ๋ยหมักทำให้ผลการวิเคราะห์ตัวอย่างมีค่าแอมโมเนียสูงในช่วงแรกและหลังจากนั้นจะลดลงอย่าง

รวดเร็ว เมื่อสิ้นสุดการหมักค่าแอมโมเนียไนโตรเจนของกองที่ 3 และ 4 มีค่าเท่ากับ 62 และ 54 mg/kg dry weight

ส่วนรูปที่ 44 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของแอมโมเนียไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 5 กับกองที่ 6 โดยมีค่าเริ่มต้นเท่ากับ 169 และ 228 mg/kg dry weight ผลการทดลองพบว่ากองที่ 5 มีปริมาณแอมโมเนียไนโตรเจนลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่วันแรกที่เริ่มดำเนินการหมัก และลดลงอย่างรวดเร็วในช่วงวันที่ 15-20 และหลังจากนั้นค่าแอมโมเนียไนโตรเจนก็จะไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ส่วนกองที่ 6 ปริมาณแอมโมเนียไนโตรเจนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 10 วันแรก โดยมีค่าสูงสุดในวันที่ 10 เท่ากับ 472 mg/kg dry weight เนื่องจากการเติมยูเรียและก๊าซแอมโมเนียลอยขึ้นสู่ด้านบนกองหมัก แต่หลังจากนั้นก็ลดลงอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งหลังวันที่ 44 เป็นต้นไปค่าแอมโมเนียไนโตรเจนจะไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมากนัก ซึ่งปริมาณแอมโมเนียไนโตรเจนของกองที่ 5 จะมีค่าน้อยกว่ากองที่ 6 อย่างเห็นได้ชัดตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการทดลอง นั้นแสดงว่ากองที่ 6 มีการย่อยสลายสารอินทรีย์ (โปรตีน) โดยจุลินทรีย์ได้ดีกว่ากองที่ 5 เมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่า กองที่ 5 และ 6 มีแอมโมเนียไนโตรเจนเท่ากับ 72 และ 89 mg/kg dry weight

รูปที่ 44 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงแอมโมเนียไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมักกองที่ 5 กับกองที่ 6

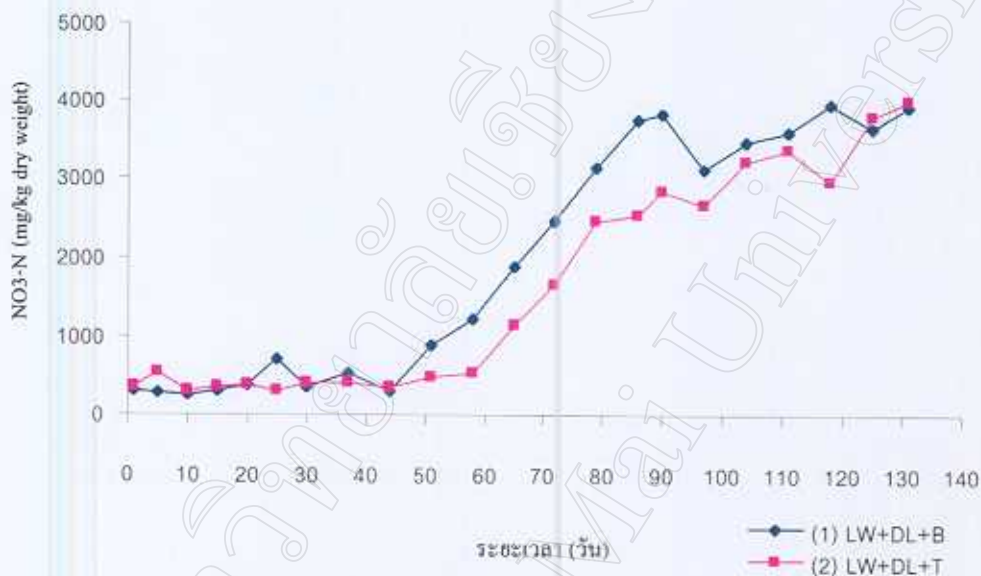
รูปที่ 45 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงแอมโมเนียไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมักกองที่ 7 กับกองที่ 8

จากรูปที่ 45 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของแอมโมเนียไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 7 กับกองที่ 8 โดยมีค่าเริ่มต้นเท่ากับ 292 และ 268 mg/kg dry weight จากการทดลองพบว่ากองที่ 7 มีปริมาณแอมโมเนียไนโตรเจนเพิ่มขึ้นสูงสุดในวันที่ 5 เท่ากับ 327 mg/kg dry weight หลังจากนั้นค่าลดลงเรื่อยๆ จนสิ้นสุดการทดลองส่วนกองที่ 8 ปริมาณแอมโมเนียไนโตรเจนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในวันที่ 5 เท่ากับ 428 mg/kg dry weight และเริ่มลดลงหลังวันที่ 20 ซึ่งปริมาณแอมโมเนียไนโตรเจนของกองที่ 8 มีค่ามากกว่ากองที่ 7 อย่างเห็นได้ชัด เมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่ากองที่ 7 และ 8 มีปริมาณแอมโมเนียไนโตรเจนเท่ากับ 227 และ 167 mg/kg dry weight

ปุ๋ยหมักที่ได้ที่แล้วควรจะมีค่าแอมโมเนียไนโตรเจนต่ำกว่า 400 mg/kg dry weight ซึ่งกองที่ 1 กับ 2 เริ่มได้ตั้งแต่วันที่ 65 และ 97 ตามลำดับ ส่วนกองปุ๋ยหมักอื่นๆ มีค่าแอมโมเนียไนโตรเจนเริ่มต้นต่ำกว่า 400 mg/kg dry weight อยู่แล้ว ดังนั้นการนำค่าแอมโมเนียไนโตรเจนมาเป็นเกณฑ์วัดการได้ของปุ๋ยหมักนั้นจึงใช้ไม่ได้ เนื่องจากวัตถุดิบที่ใช้มีปริมาณแอมโมเนียไนโตรเจนต่ำอยู่แล้ว อีกทั้งยังมีการเติมปุ๋ยยูเรียลงบนกองปุ๋ยหมักกองที่ 1, 2, 5 และ 6 ทำให้ช่วงแรกกองปุ๋ยหมักมีค่าแอมโมเนียสูง และทุกกองหมักมีอัตราการลดลงของแอมโมเนียไนโตรเจนในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

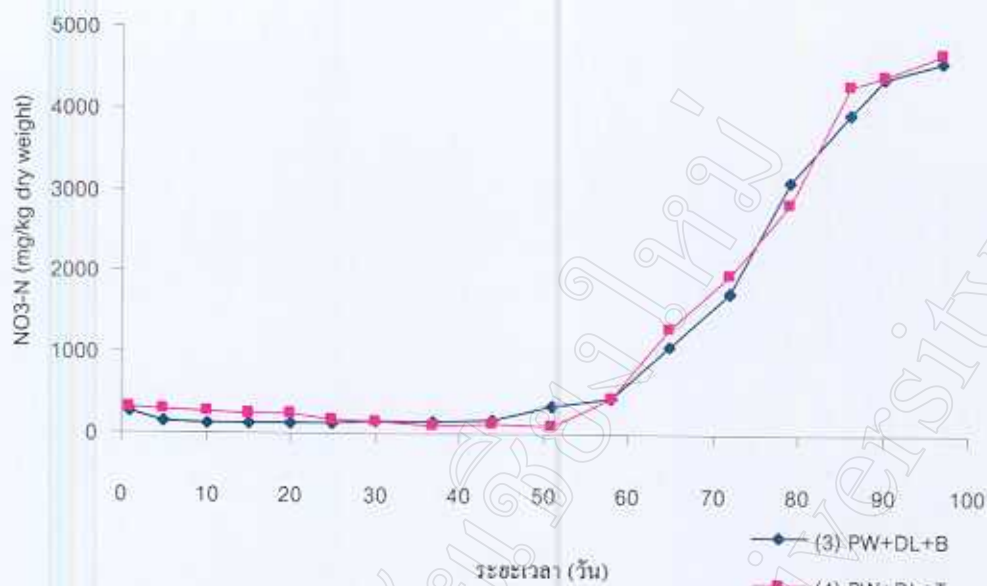
4.4.5 ไนเตรทไนโตรเจน

ไนเตรทเป็นแหล่งไนโตรเจนที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืช ดังนั้นไนเตรทไนโตรเจนจึงสามารถนำมาใช้เป็นตัวบ่งชี้ถึงการได้ตัวของปุ๋ยหมักได้เช่นกัน ซึ่งไนเตรทเกิดจากการที่ไนตริไฟอิงแบคทีเรีย (Nitrifying bacteria) ย่อยสลายแอมโมเนียไนโตรเจนไปเป็นไนเตรทและไนเตรทไนโตรเจนตามลำดับ ซึ่ง Loizidou M. และ Valkanas G. (1993) กล่าวว่าปฏิกิริยาไนตริฟิเคชัน (Nitrification) จะไม่เกิดขึ้นในช่วง 2 สัปดาห์แรกของการหมัก

รูปที่ 46 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงไนเตรทไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 1 กับกองที่ 2

จากรูปที่ 46 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของไนเตรทไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมัก ของกองที่ 1 กับกองที่ 2 โดยมีค่าเริ่มต้นเท่ากับ 314 และ 358 mg/kg dry weight ตามลำดับ ผลการทดลองพบว่าทั้งกองที่ 1 และ 2 ในช่วง 44 วันแรก ปริมาณไนเตรทไนโตรเจนไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก แต่ภายหลังจากนั้นปริมาณไนเตรทไนโตรเจนของกองที่ 1 และ 2 จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังพบว่าไนเตรทไนโตรเจนของกองที่ 1 มีค่ามากกว่ากองที่ 2 เมื่อเปรียบเทียบในช่วงเวลาเดียวกัน แสดงว่าเกิดปฏิกิริยาไนตริฟิเคชันได้ดีกว่า แต่เมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่าไนเตรทไนโตรเจนของกองที่ 1 และ 2 มีค่าเท่ากับ 3946 และ 4040 mg/kg dry weight ตามลำดับ จะเห็นว่ากองที่ 2 เมื่อสิ้นสุดการทดลองมีค่าไนเตรทไนโตรเจนมากกว่ากองที่ 1 เพียงเล็กน้อย

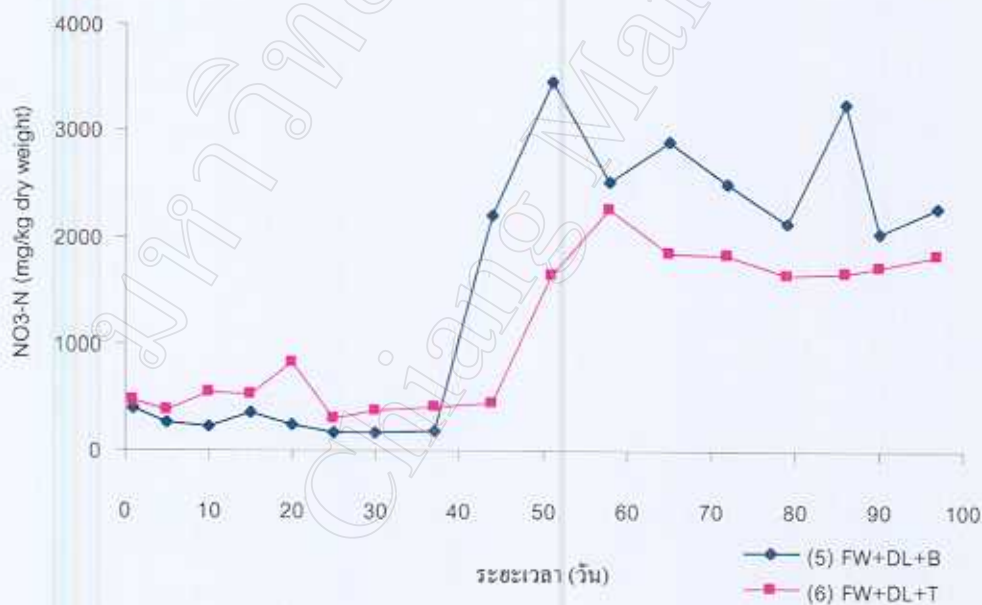

รูปที่ 47 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงไนเตรทไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 3 กับกองที่ 4

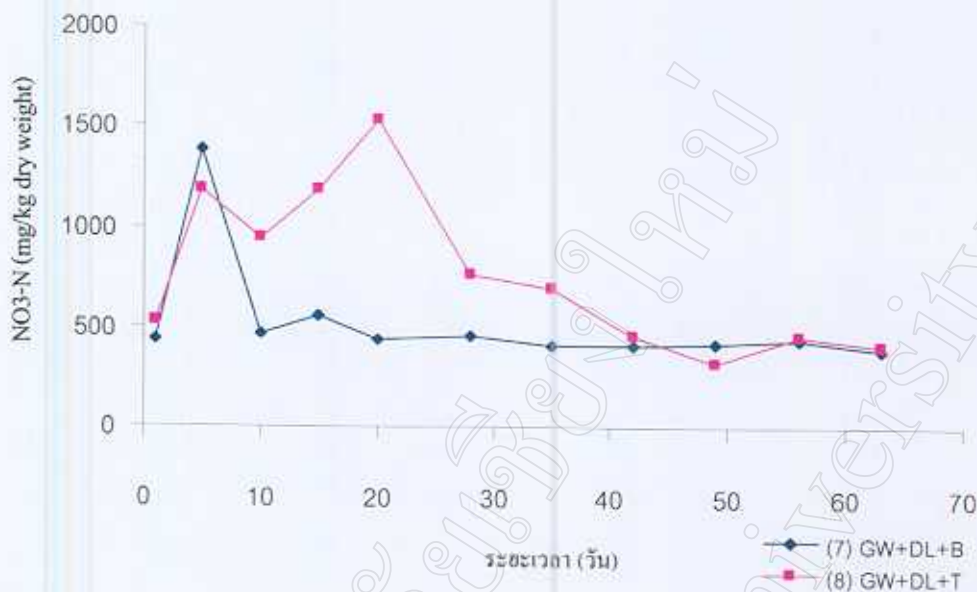
จากรูปที่ 47 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของไนเตรทไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมัก ของกองที่ 3 กับกองที่ 4 โดยมีค่าเริ่มต้นเท่ากับ 262 และ 314 mg/kg dry weight ตามลำดับ จากผลการทดลองพบว่าปริมาณไนเตรทไนโตรเจนในช่วง 5-11 วันแรกของทั้งสองกองมีความคล้ายคลึงกัน และมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ภายหลังจากนั้นไนเตรทไนโตรเจนจะมีค่าเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วโดยที่ทั้งสองกองมีค่าไนเตรทไนโตรเจนที่ใกล้เคียงกันตลอดการทดลอง เมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่ากองที่ 3 และ 4 มีค่าไนเตรทไนโตรเจนเท่ากับ 4575 และ 4690 mg/kg dry weight

ส่วนรูปที่ 48 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของไนเตรทไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมัก ของกองที่ 5 กับกองที่ 6 โดยมีค่าเริ่มต้นเท่ากับ 399 และ 474 mg/kg dry weight ผลจากการทดลองพบว่ากองที่ 5 และ 6 ปริมาณไนเตรทไนโตรเจนมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากในช่วง 37 และ 44 วันแรกตามลำดับ โดยในช่วงนี้ไนเตรทไนโตรเจนในกองที่ 6 จะมีค่ามากกว่ากองที่ 5 เล็กน้อยในช่วงเวลาเดียวกัน แต่ภายหลังจากวันที่ 37 กองที่ 5 กลับมีไนเตรทไนโตรเจนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่กองที่ 6 ไนเตรทไนโตรเจนเริ่มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วภายหลังจากวันที่ 44 ของการหมัก ซึ่งแสดงว่ากองที่ 5 เกิดปฏิกิริยานิไตรฟิเคชันเร็วและดีกว่ากองที่ 6 จึงส่งผลให้ค่าไนเตรทไนโตรเจนของกองที่ 5 มีค่าเฉลี่ยมากกว่ากองที่ 6 เมื่อเทียบช่วงเวลาเดียวกัน เมื่อสิ้นสุดการหมักพบว่าทั้งกองที่ 5 และ 6 มีไนเตรทไนโตรเจนเท่ากับ 2285 และ 1848 mg/kg dry weight ตามลำดับ แสดงว่าปุ๋ยหมักของกองที่ 5 มีคุณภาพดีกว่ากองที่ 6 เมื่อใช้ไนเตรทไนโตรเจนเป็นเกณฑ์

รูปที่ 49 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของไนเตรทไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมัก ของกองที่ 7 กับกองที่ 8 โดยมีค่าเริ่มต้นเท่ากับ 433 และ 531 mg/kg dry weight ตามลำดับ ผลการทดลองพบว่ากองที่ 7 มีปริมาณไนเตรทไนโตรเจนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 5 วันแรก มีค่าสูงสุดเท่ากับ 1379 mg/kg dry weight และหลังจากนั้นจะลดลงอย่างรวดเร็ว โดยในวันที่ 10 ลดเหลือเพียง 468 mg/kg dry weight และหลังจากนั้นจนกระทั่งสิ้นสุดการทดลองพบว่าไนเตรทไนโตรเจนมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยและมีค่าเท่ากับ 392 mg/kg dry weight ส่วนกองที่ 8 ปริมาณไนเตรทไนโตรเจนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 5 วันแรกเช่นกันและยังเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนมีค่าสูงสุดในวันที่ 20 มีค่าเท่ากับ 1530 mg/kg dry weight แต่ภายหลังจากนั้นมีค่าลดลง จนเหลือเพียง 406 mg/kg dry weight ในวันสิ้นสุดการทดลอง แสดงว่ามีปฏิกิริยาไนตริฟิเคชันเกิดขึ้นในช่วงแรกของการหมักแต่เมื่อการทดลองผ่านไปไนเตรทไนโตรเจนมีค่าลดลงแสดงว่าไนตริไฟอิงแบคทีเรียไม่สามารถเจริญเติบโตและย่อยสลายสารอาหารได้อีกต่อไป

รูปที่ 48 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงไนเตรทไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 5 กับกองที่ 6

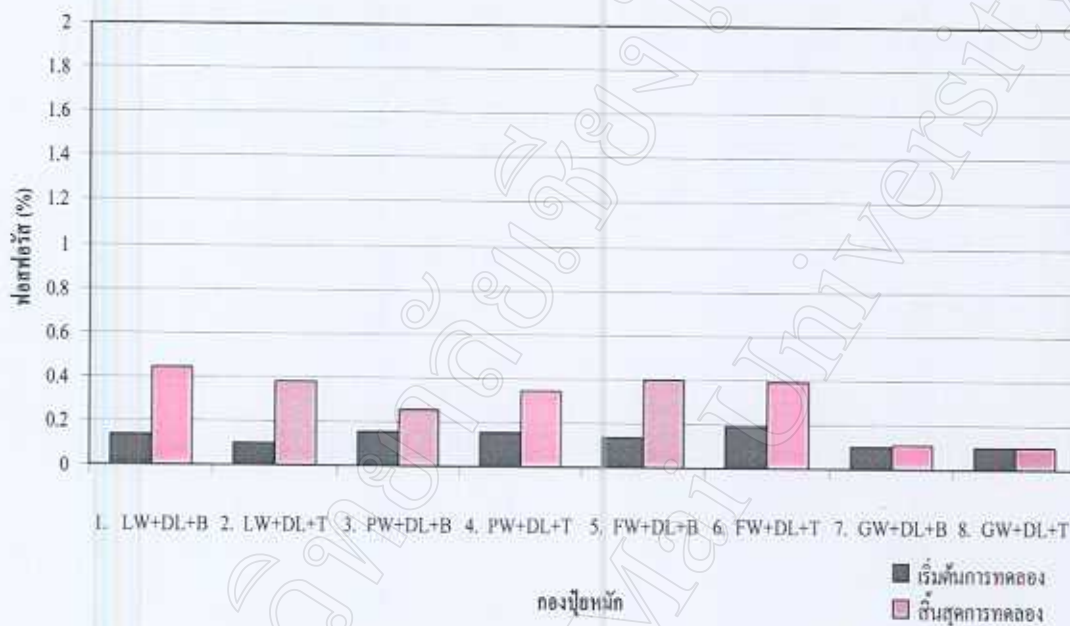
รูปที่ 49 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงไนเตรทไนโตรเจนในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 7 กับกองที่ 8

จากการเปรียบเทียบการใช้สารไบโอเน็คกับเทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่งปุ๋ยหมักนั้นพบว่าปริมาณไนเตรทไนโตรเจนมีอัตราการเพิ่มขึ้นที่คล้ายคลึงกัน แต่ส่วนใหญ่แล้วเมื่อเทียบช่วงเวลาเดียวกันจะเห็นว่ากองที่ใช้สารไบโอเน็คเป็นสารเร่งนั้นจะมีปริมาณไนเตรทไนโตรเจนมากกว่ากองที่ใช้เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่ง แสดงว่าเกิดปฏิกิริยาไนตริฟิเคชันได้ดีกว่า แต่เมื่อสิ้นสุดการทดลองปริมาณไนเตรทไนโตรเจนมีค่าไม่แตกต่างกันมากนัก

4.4.6 ฟอสฟอรัส

จากรูปที่ 50 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของฟอสฟอรัสในกองปุ๋ยหมัก ของกองที่ 1 ถึง 8 ผลการทดลองพบว่าฟอสฟอรัสเมื่อสิ้นสุดการทดลองมีค่าเพิ่มขึ้นตั้งแต่กองที่ 1 ถึง 6 ยกเว้นกองที่ 7 และ 8 ที่เกิดการย่อยสลายน้อยมาก จนถึงได้ว่าไม่มีการหมักเกิดขึ้น โดยตั้งแต่กองที่ 1 ถึง 8 มีค่าฟอสฟอรัสเริ่มต้นเท่ากับ 0.14%, 0.10%, 0.15%, 0.15%, 0.14%, 0.19%, 0.098% และ 0.099% ตามลำดับ และเมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่าปริมาณฟอสฟอรัสมีค่าเพิ่มขึ้นเท่ากับ 0.44%, 0.38%, 0.25%, 0.34%, 0.40%, 0.39%, 0.11%, และ 0.10% ตามลำดับ การที่ฟอสฟอรัสมีค่าเพิ่มขึ้นนั้นเนื่องจากผลของการย่อยสลายคาร์บอนที่เป็นสารอินทรีย์ทำให้ปริมาณคาร์บอนลดลง ผลคือเปอร์เซ็นต์ฟอสฟอรัสต่อน้ำหนักของปุ๋ยหมักทั้งหมดจึงมีค่าสูงขึ้นนั่นเอง ดังนั้นจะเห็นว่ากองที่มีการย่อยสลายปริมาณฟอสฟอรัสเมื่อสิ้นสุดการหมักจะมีค่ามากกว่าค่าเริ่มต้น แต่ถ้าหากไม่มีการย่อยสลายปริมาณฟอสฟอรัสจะไม่เพิ่มขึ้นเมื่อสิ้นสุดการหมักดังเช่นกองที่ 7 และ 8 เป็นต้น

เมื่อเปรียบเทียบปริมาณฟอสฟอรัสจากการทดลองกับการสำรวจคุณสมบัติทางเคมีของปุ๋ยหมักในประเทศ โดยกองอนุรักษ์ดินและน้ำ กรมพัฒนาที่ดิน (2537) ดังแสดงในตารางที่ 4 พบว่าค่าเฉลี่ยของปริมาณฟอสฟอรัสมีค่า 0.35% (± 0.26) โดยน้ำหนัก ซึ่งปุ๋ยหมักที่ได้จากการทดลองกองที่ 1 ถึง 6 นั้นถือว่ามีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดี เหมาะแก่การนำไปใช้ปรับปรุงดิน

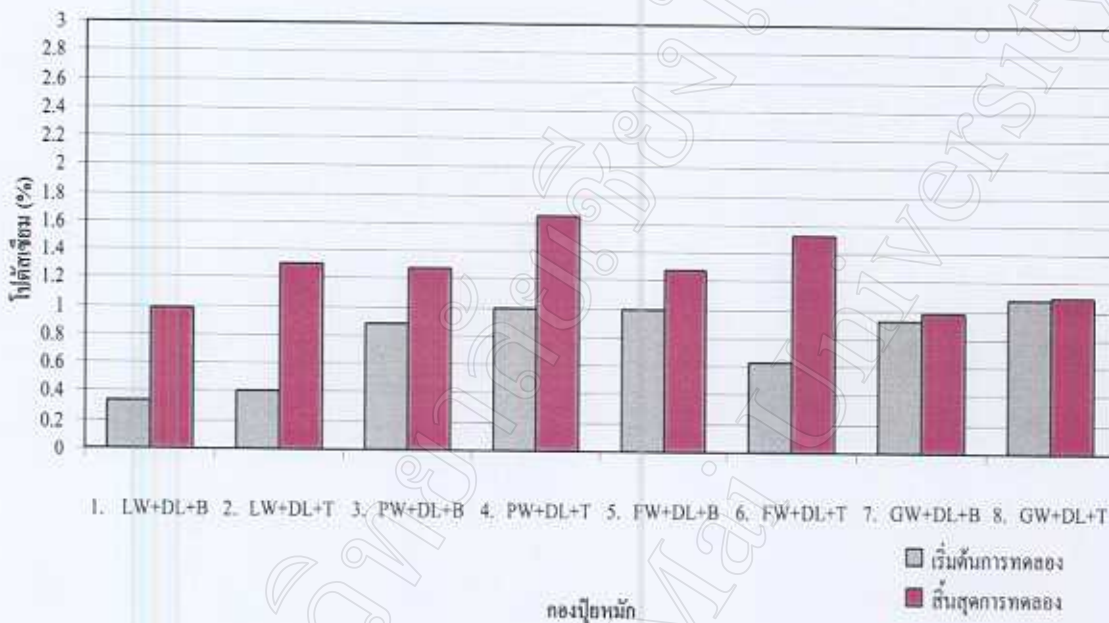

รูปที่ 50 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงปริมาณฟอสฟอรัสในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 1 ถึง 8

4.4.7 โปตัสเซียม

จากรูปที่ 51 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของปริมาณโปตัสเซียมในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 1 ถึง 8 โดยมีปริมาณโปตัสเซียมเริ่มต้นเท่ากับ 0.34%, 0.40%, 0.88%, 1.00%, 1.00%, 0.63%, 0.93% และ 1.08% ตามลำดับ ผลการทดลองพบว่า ตั้งแต่กองที่ 1-6 ปริมาณโปตัสเซียมเมื่อสิ้นสุดการทดลองมีค่าเพิ่มขึ้นโดยมีค่าเท่ากับ 0.98%, 1.3%, 1.28%, 1.65%, 1.28% และ 1.53% ตามลำดับ แต่กองที่ 7 กับ 8 ซึ่งถือว่าไม่มีการย่อยสลายสารอินทรีย์เกิดขึ้นจึงทำให้ปริมาณโปตัสเซียมไม่มีการเปลี่ยนแปลง โดยที่สิ้นสุดการทดลองมีค่าเท่ากับ 0.98% และ 1.1% ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกองที่ 1 กับ 2 พบว่า กองที่ 2 มีปริมาณโปตัสเซียมมากกว่ากองที่ 1 ส่วนกองที่ 4 จะมีปริมาณโปตัสเซียมมากกว่ากองที่ 3 ตลอดจนกองที่ 6 จะมีปริมาณโปตัสเซียมมากกว่ากองที่ 5 ซึ่งพบว่ากองที่ 2, 4 และ 6 จะใช้เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่งปุ๋ยหมัก ทำให้คุณภาพของปุ๋ยหมักดีกว่าการใช้สารไบโอเมคเป็นสารเร่งปุ๋ยหมัก เมื่อใช้ปริมาณโปตัสเซียมในกองปุ๋ยหมักเป็นเกณฑ์

เมื่อเปรียบเทียบปริมาณโปดัสเซียมกับคุณสมบัติทางเคมีของปุ๋ยหมักที่ทางกองอนุรักษ์ดินและน้ำ กรมพัฒนาที่ดิน (2537) ได้สำรวจไว้มีค่าเท่ากับ 1.50% (± 1.16) โดยน้ำหนัก จะเห็นว่าปุ๋ยหมักที่ได้จากการทดลองกองที่ 1 ถึง 6 มีปริมาณโปดัสเซียมอยู่ในเกณฑ์สำรวจดังกล่าว จึงถือว่าปุ๋ยหมักจากการทดลองมีคุณภาพดีในส่วนที่ว่าด้วยการมีปริมาณโปดัสเซียมที่เพียงพอต่อความต้องการของพืช

รูปที่ 51 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงปริมาณโปดัสเซียมในกองปุ๋ยหมักของกองที่ 1 ถึง 8

4.4.8 ค่าการนำไฟฟ้า

ค่าการนำไฟฟ้า (Electrical Conductivity) สามารถนำมาใช้เป็นดัชนีชี้ถึงปริมาณเกลือที่ละลายน้ำได้ของดิน โดยที่ค่าการนำไฟฟ้าขึ้นกับความเข้มข้นของเกลือบางชนิดในดิน ได้แก่ โซเดียม, แคลเซียม, แมกนีเซียม และ โปดัสเซียมคลอไรด์ หรือ ซัลเฟต เป็นต้น ยังมีเกลือในรูปไนเตรท (NO_3^-), คาร์บอเนต (CO_3^{2-}) และ ไบคาร์บอเนต (HCO_3^-) ซึ่งมีอยู่ในปริมาณที่จำกัดและละลายน้ำได้น้อยแตกต่างกัน ส่วนเกลือพวกคลอไรด์และไนเตรทนั้นสามารถละลายน้ำได้ดี

ถ้าดินมีเกลือที่ละลายน้ำได้อยู่มากหรือค่าการนำไฟฟ้ามีค่าสูง ก็จะมีผลต่อการเจริญเติบโตของพืชและคุณสมบัติทั้งทางฟิสิกส์และเคมีของดิน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเกลือที่ละลายน้ำได้กับสภาพการเจริญเติบโตของพืชนั้น แสดงในตารางที่ 11

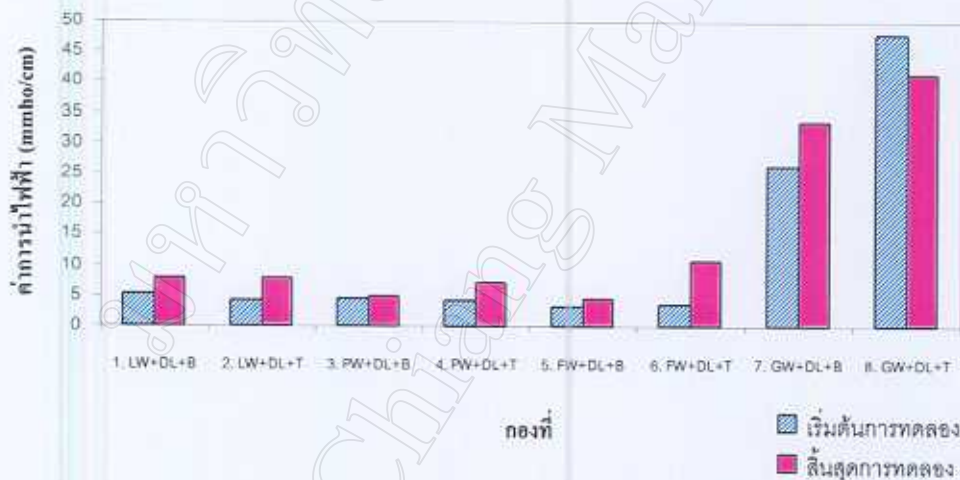
ตารางที่ 11 ปริมาณเกลือที่ละลายน้ำได้

ปริมาณเกลือที่ละลายน้ำได้ เมื่อสกัดจากดินที่อิ่มตัวด้วยน้ำ (mmho/cm ที่ 25°C)	การเจริญเติบโตของพืช
0-2	พืชทุกชนิดเจริญเติบโตเป็นปกติ
2-4	พืชที่นอกเหนือจากพืชพวกส้ม ถั่วต่าง ๆ อาโวคาโด พืช แอปเปิ้ล สดอเบอร์รี่ Prune Plum จะเจริญเติบโตเป็นปกติ
4-10	พืชพวกหอม กระเทียม มะเขือเทศ พริก แดง อุ่น กล้า ทานตะวัน ธัญพืชต่างๆ (ข้าวโพด ข้าวโอ๊ต ข้าวไรน์ ข้าวสาลี) มีการเจริญเติบโตไม่ ดี และให้ผลผลิตต่ำ ส่วนพืชพวกฝ้าย อ้อย หน่อไม้ฝรั่ง ข้าวบาร์เล่ เป็นพืชที่พอจะทนทาน ได้
มากกว่า 10	พืชเศรษฐกิจทั้งหลายให้ผลผลิตต่ำทั้งนั้น

เมื่อนำค่าการนำไฟฟ้ามาใช้กับกองปุ๋ยหมัก เพื่อตรวจหาปริมาณเกลือที่ละลายน้ำได้ของกองปุ๋ยหมักนั้น ผลการทดลองได้แสดงในตารางภาคผนวก ข และรูปที่ 52 พบว่ากองที่ 1 ถึง 8 เมื่อเริ่มดำเนินการหมักมีค่าการนำไฟฟ้าเท่ากับ 5.35, 4.14, 4.67, 4.20, 3.28, 3.76, 26.4 และ 48.1 mmho/cm ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากองที่ 7 และ 8 มีค่าการนำไฟฟ้าสูงมาก แสดงว่ามีปริมาณเกลือที่ละลายน้ำอยู่สูง เนื่องจากลักษณะวัตถุดิบที่นำมาใช้เป็นขี้คองเล็ม ซึ่งทางโรงงานผู้ผลิตจะใช้เกลือสมุทร (NaCl) ในการคอง ทำให้กองที่ 7 และ 8 มีสภาพที่ไม่เหมาะสมต่อการทำงานของจุลินทรีย์ในกองหมัก จึงไม่เกิดการย่อยสลายสารอินทรีย์ในกองที่ 7 กับ 8 และเมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่าค่าการนำไฟฟ้าเพิ่มขึ้นเป็น 33.7 และ 41.6 mmho/cm ตามลำดับ ซึ่งควรจะนำเศษขี้คองไปผสมกับวัตถุดิบชนิดอื่นในอัตราส่วนที่พอเหมาะเพื่อให้ค่าการนำไฟฟ้าลดลงจนอยู่ในช่วงที่จุลินทรีย์สามารถทำงานได้

เมื่อเปรียบเทียบค่าการนำไฟฟ้าจากวัสดุที่ใช้ในการหมักอย่างเดียวกัน พบว่ากองที่ 1 กับกองที่ 2 มีค่าการนำไฟฟ้าเริ่มต้นอยู่ในช่วง 4.14-5.35 mmho/cm ซึ่งถือว่ากองปุ๋ยหมักมีปริมาณเกลือที่ละลายน้ำได้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง โดยเมื่อสิ้นสุดการทดลองค่าการนำไฟฟ้ามีค่าเพิ่มขึ้นเป็น 7.88

และ 8.03 mmho/cm เนื่องจากมีปริมาณเกลือที่ละลายน้ำอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เมื่อนำปุ๋ยหมักไปใช้ประโยชน์ควรที่จะพิจารณาถึงความเหมาะสมตามชนิดของพืชที่ได้กล่าวมาแล้วในตารางที่ 11 เพื่อที่พืชจะได้ให้ผลผลิตสูงสุด ส่วนกองที่ 3 กับกองที่ 4 นั้นมีค่าการนำไฟฟ้าเริ่มต้นอยู่ในช่วง 4-10 เช่นเดียวกัน เมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่าค่าการนำไฟฟ้ามีค่าเพิ่มขึ้นเท่ากับ 5.08 และ 7.25 mmho/cm ตามลำดับ โดยจะเห็นว่ากองที่ 4 มีปริมาณเกลือที่ละลายน้ำมากกว่ากองที่ 3 เมื่อพิจารณากองที่ 5 กับกองที่ 6 พบว่าค่าการนำไฟฟ้าเริ่มต้นอยู่ในช่วง 2-4 mmho/cm ซึ่งถือว่าปริมาณเกลือที่ละลายน้ำอยู่ในเกณฑ์ต่ำ แต่เมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่าค่าการนำไฟฟ้ามีค่าเพิ่มมากขึ้นเป็น 4.72 และ 10.82 mmho/cm ตามลำดับ จะเห็นว่ากองที่ 6 นั้นมีปริมาณเกลือที่ละลายน้ำได้อยู่ในเกณฑ์สูง ดังนั้นเมื่อนำไปใช้ควรพิจารณาถึงชนิดของพืชที่เหมาะสมและทนทานต่อปุ๋ยที่มีค่าปริมาณเกลือที่ละลายน้ำสูงได้ หรือการนำไปผสมกับปุ๋ยหมักชนิดอื่นๆ ก่อนในอัตราส่วนที่พอเหมาะเพื่อให้มีปริมาณเกลือที่ละลายน้ำได้อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืชแต่ละชนิด โดยสรุปแล้วพบว่ากองปุ๋ยหมักที่ใช้เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่งเมื่อสิ้นสุดการทดลองจะมีค่าการนำไฟฟ้ามากกว่ากองปุ๋ยหมักที่ใช้สารไบโอไนคเป็นสารเร่งปุ๋ยหมัก

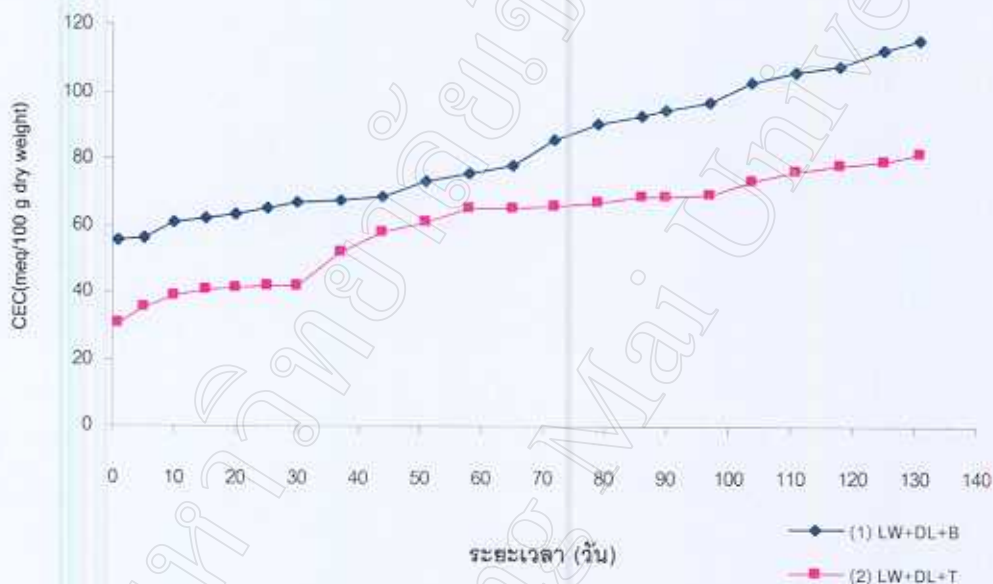
รูปที่ 52 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงค่าการนำไฟฟ้าของกองปุ๋ยหมักกองที่ 1 ถึง 8

4.4.9 ความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวก

ความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวก (Cation Exchange Capacity หรือ C.E.C) ของดิน หมายถึง ปริมาณประจุบวกที่สามารถแลกเปลี่ยนได้ทั้งหมดที่ดินหรือสารกอลอยด์นั้นสามารถ

ดูดซับไว้ได้ ซึ่งจะบอกค่าเป็นจำนวน milliequivalent ของประจุบวกที่สามารถแลกเปลี่ยนที่ได้ (Exchangeable cation) ต่อดินแห้งหนัก 100 กรัม (meq/100 g of dry soil)

ประจุบวกซึ่งเป็นธาตุอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อพืชได้แก่ แคลเซียม, โพแทสเซียม, แมกนีเซียม, แอมโมเนียม เป็นต้น ค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกของปุ๋ยหมักมีประโยชน์มากในแง่ที่จะใช้พิจารณาถึงปริมาณปุ๋ยที่จะใส่ลงไปในดิน เพื่อป้องกันการสูญเสียธาตุอาหารของพืชโดยการกระบวนการชะล้าง เนื่องจากสารอินทรีย์เมื่อถูกย่อยสลายส่วนใหญ่จะมีประจุลบ และขนาดเล็กทำให้มีพื้นที่ผิวสัมผัสมาก จึงมีความสามารถที่จะดูดซับธาตุอาหารเป็นแหล่งสะสมธาตุอาหารที่พืชต้องการได้เป็นอย่างดี

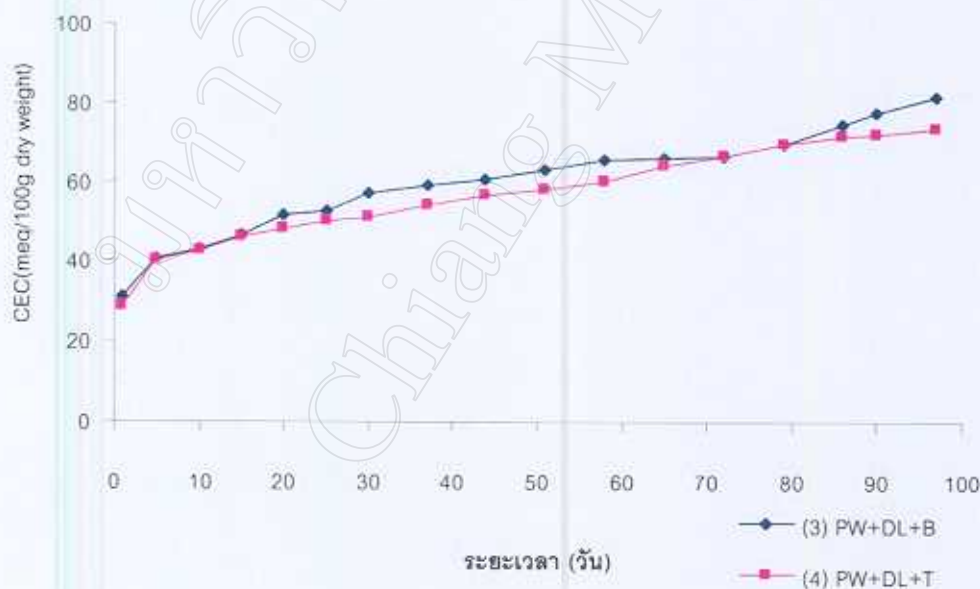

รูปที่ 53 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวก ในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 1 กับกองที่ 2

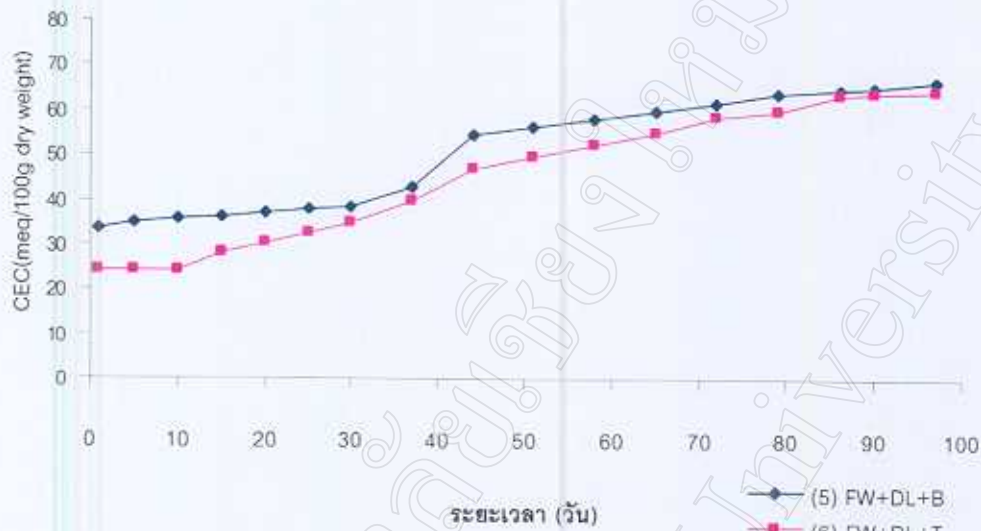
จากรูปที่ 53 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกในกองปุ๋ยหมัก ของกองที่ 1 กับกองที่ 2 ผลการทดลองพบว่าค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกเริ่มต้นของทั้งสองกองมีค่า 55.24 และ 30.33 meq/100 g of dry weight ตามลำดับ โดยที่ตลอดระยะเวลาการดำเนินการทดลองจนกระทั่งสิ้นสุดการทดลองค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกมีค่าเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และกองที่ 1 มีค่ามากกว่ากองที่ 2 อย่างเห็นได้ชัด และเมื่อสิ้นสุดการทดลองในวันที่ 131 พบว่าค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกมีค่าเพิ่มขึ้นเป็น 115.84 และ 81.56 meq/100 g of dry weight ตามลำดับ แสดงว่าวัตถุดิบที่เป็นส่วนผสม

ใบไม้แห้งเมื่อใช้สารไบโอเน็คเป็นสารเร่งปุ๋ยหมักจะทำให้ปุ๋ยหมักที่ได้มีความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกที่ดีกว่าการใช้เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่งปุ๋ยหมัก

รูปที่ 54 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกในกองปุ๋ยหมัก ของกองที่ 3 กับกองที่ 4 ผลการทดลองพบว่าค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกเริ่มต้นเท่ากับ 30.96 และ 28.42 meq/100 g of dry weight ตามลำดับ โดยที่ตลอดระยะเวลาการดำเนินการทดลองจนกระทั่งสิ้นสุดการทดลองพบว่าค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกมีค่าเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และกองที่ 3 มีค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกมากกว่ากองที่ 4 เพียงเล็กน้อย เมื่อสิ้นสุดการทดลองในวันที่ 97 พบว่าค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกมีค่าเพิ่มขึ้นเป็น 81.99 และ 74.12 meq/100 g of dry weight ตามลำดับ แสดงว่าวัตถุดิบที่เป็นเศษสับประดผสมกับใบไม้แห้งนั้นเมื่อใช้สารไบโอเน็คเป็นสารเร่งปุ๋ยหมัก แล้วจะทำให้ปุ๋ยหมักที่ได้มีค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกที่ดีกว่าการใช้เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่งปุ๋ยหมัก

รูปที่ 54 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 3 กับกองที่ 4

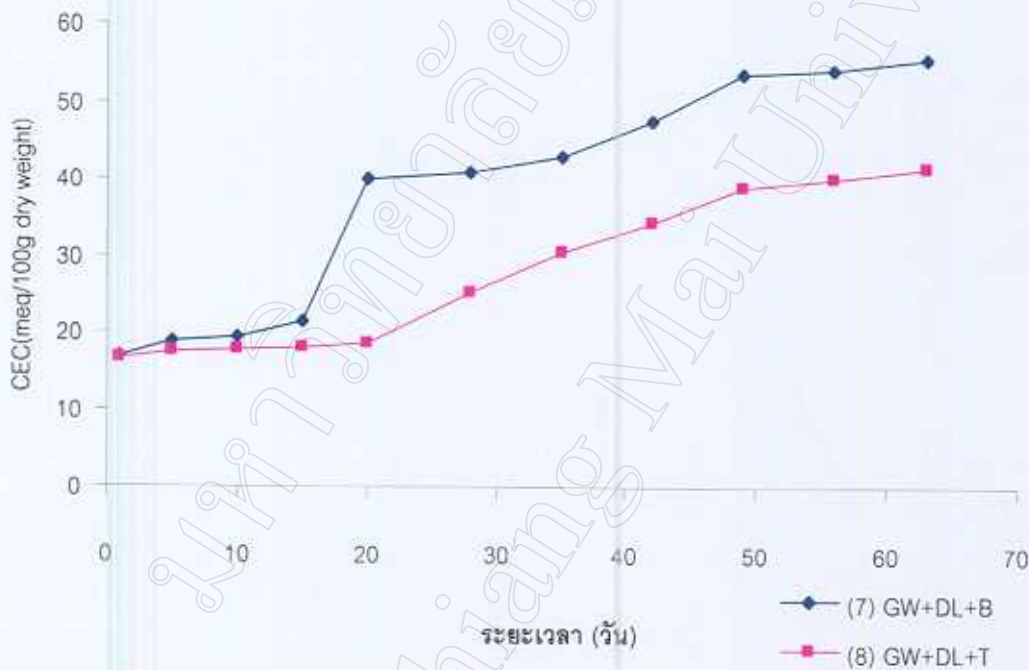

รูปที่ 55 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวก
ในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 5 กับกองที่ 6

รูปที่ 55 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกในกองปุ๋ยหมัก ของกองที่ 5 กับกองที่ 6 ผลการทดลองพบว่าเมื่อเริ่มต้นการทดลองทั้งสองกองมีค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกเท่ากับ 33.59 และ 24.18 meq/100 g of dry weight ตามลำดับ โดยที่ตลอดระยะเวลาการดำเนินการทดลองจนกระทั่งสิ้นสุดการทดลองพบว่าค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกมีค่าเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และกองที่ 5 จะมีค่ามากกว่ากองที่ 6 อย่างเห็นได้ชัด เมื่อสิ้นสุดการทดลองในวันที่ 97 พบว่าค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกมีค่าเพิ่มขึ้นเป็น 66.67 และ 64.57 meq/100 g of dry weight ตามลำดับ แสดงว่าวัตถุดิบที่เป็นเศษฟรุตสลัดผสมกับใบไม้แห้งนั้นเมื่อใช้สารไบโอเน็คเป็นสารเร่งปุ๋ยหมักแล้วจะทำให้ปุ๋ยหมักที่ได้มีค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกที่ดีกว่าการใช้เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่งปุ๋ยหมัก

จากรูปที่ 56 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกในกองปุ๋ยหมัก ของกองที่ 7 กับกองที่ 8 ผลการทดลองพบว่าเมื่อเริ่มต้นการทดลองทั้งสองกองมีค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกเท่ากับ 16.75 และ 16.44 meq/100 g of dry weight

ตามลำดับ โดยที่ในระยะแรกของการหมักในกองทั้งสองกองมีค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกเพิ่มขึ้นไม่มากนัก แต่เมื่อนำไปหมักในโรงบ่มค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกมีค่าเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยรวมแล้วกองที่ 7 จะมีค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกมากกว่ากองที่ 8 อย่างเห็นได้ชัด เมื่อสิ้นสุดการทดลองในวันที่ 63 พบว่าค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกมีค่าเพิ่มขึ้นเป็น 55.64 และ 41.48 meq/100 g of dry weight โดยกองที่ 7 ที่ใช้สารไบโอเน็คเป็นสารเร่งปุ๋ยหมักมีค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกสูงกว่ากองที่ 8 ที่ใช้เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่งปุ๋ยหมัก ตลอดระยะเวลาการทดลอง

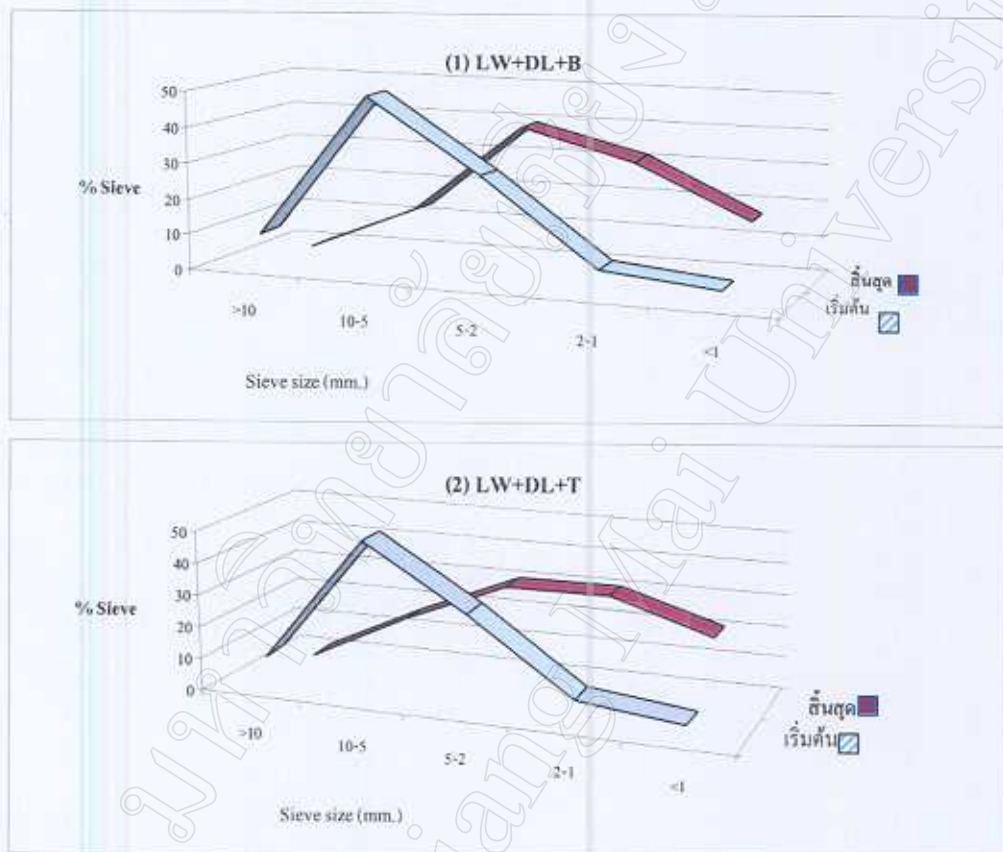
รูปที่ 56 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวก
ในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 7 กับกองที่ 8

จากผลการทดลองจะเห็นว่าค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกนั้นมีค่าเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในระหว่างการหมัก และค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกของกองปุ๋ยที่ใช้สารไบโอเน็คเป็นสารเร่งนั้นจะมีค่าสูงกว่ากองปุ๋ยที่ใช้เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่ง ซึ่งจะเห็นได้ชัดในกองที่ 1 กับ 2 และ 5 กับ 6

4.5 ลักษณะทางกายภาพ

4.5.1 การลดลงของขนาด

วัตถุดิบที่นำมาใช้ในการทำปฏึกนั้นเมื่อผ่านกระบวนการหมักโดยการย่อยสลายสารอินทรีย์โดยจุลินทรีย์ในกองปุ๋ยหมักแล้วจะมีขนาดเล็กลงอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งได้แสดงรายละเอียดของการลดลงของขนาดโดยใช้ตะแกรงร่อนของปุ๋ยหมักกองที่ 1 ถึง 8 ในภาคผนวก ข

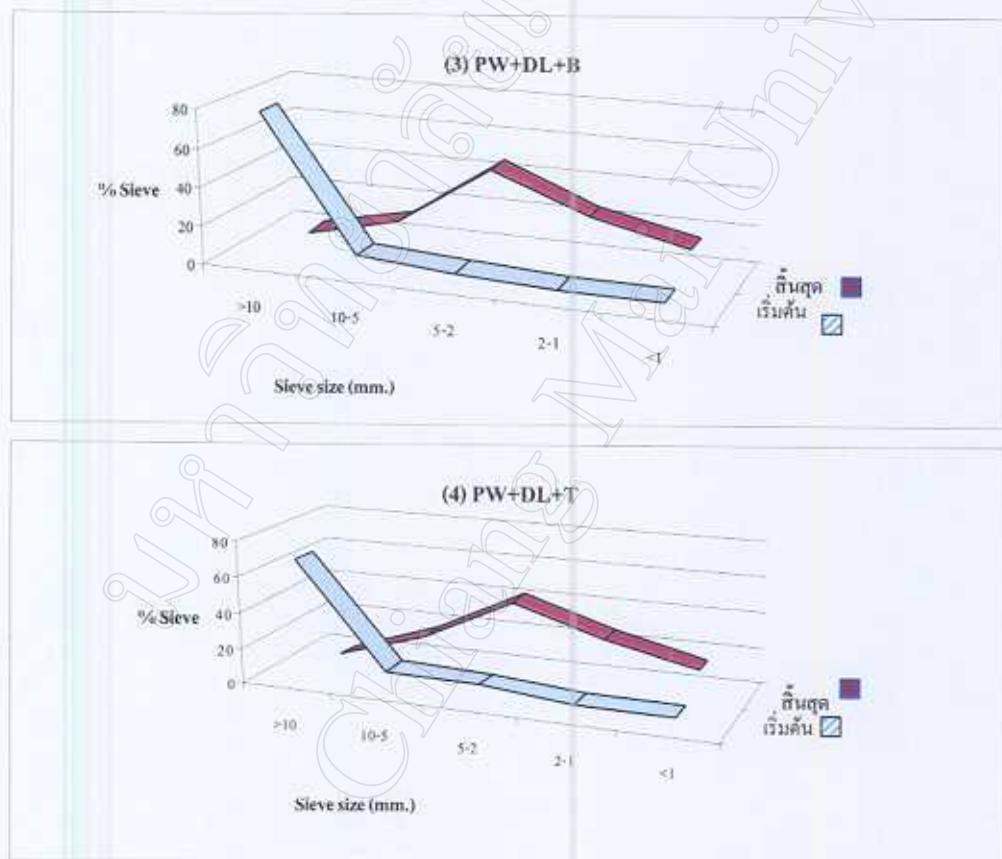

รูปที่ 57 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการลดลงของขนาดวัตถุดิบในกองปุ๋ยหมักกองที่ 1 กับกองที่ 2

จากรูปที่ 57 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการลดลงของขนาดของวัตถุดิบในกองปุ๋ยหมักกองที่ 1 กับกองที่ 2 ผลการทดลองพบว่าลักษณะกราฟของทั้งสองกองมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน คือ เมื่อเริ่มต้นการหมักขนาดวัตถุดิบที่มีขนาดใหญ่กว่า 5 มม. จะมีปริมาณมากถึง 59.06% และ 59.02% ตามลำดับ เมื่อผ่านกระบวนการย่อยสลายโดยจุลินทรีย์ในกองปุ๋ยหมัก จะเห็นว่าขนาดของวัตถุดิบที่มีขนาดใหญ่กว่า 5 มม. จะมีปริมาณลดลงอย่างเห็นได้ชัด โดยเหลือเพียง 13.45% และ

18.28% ตามลำดับ แต่ยังมีค่ามากกว่า 10% นั้นเป็นเพราะว่าขนาดในเมล็ดลำไยมีขนาดใหญ่และย่อยสลายยากแต่ทั้งนี้เมื่อใช้มือบีบเมล็ดลำไยที่ผ่านกระบวนการหมักมาแล้วเพียงเบาเมล็ดนั้นจะแตกออกอย่างง่ายดาย

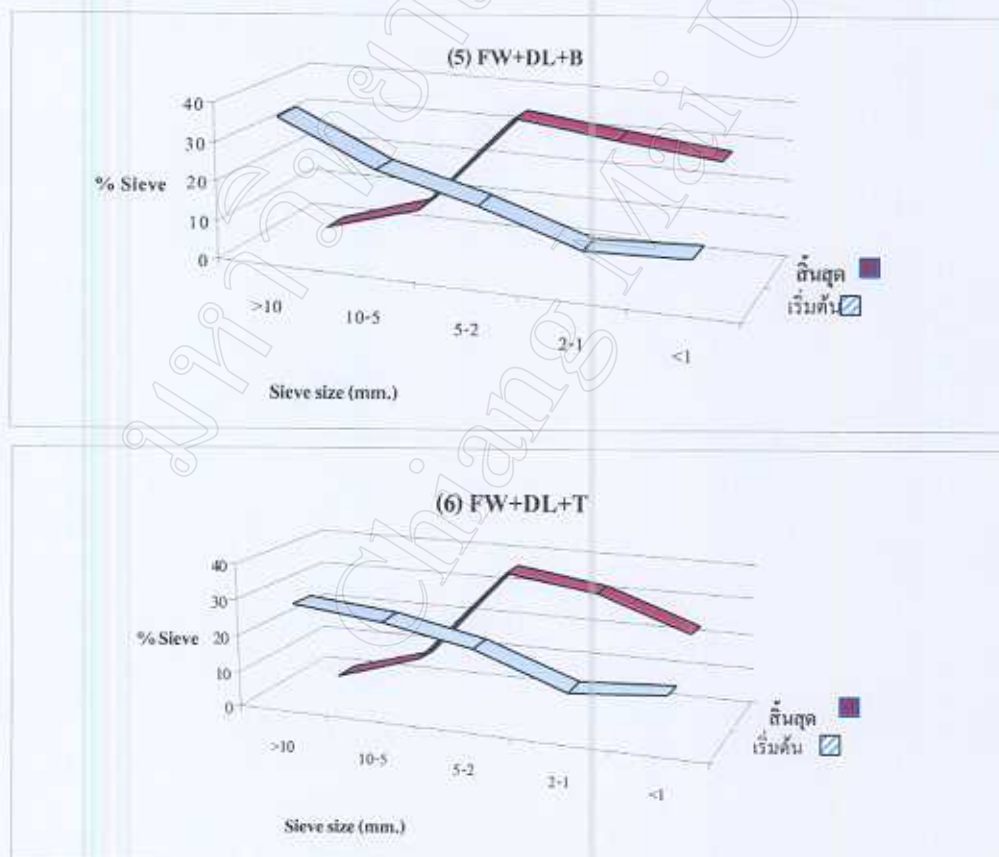
ส่วนรูปที่ 58 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการลดลงของขนาดของวัตถุดิบในกองปุ๋ยหมักกองที่ 3 กับกองที่ 4 ผลการทดลองพบว่าวัสดุปรับความชื้นที่ใช้คือ ใบไม้แห้ง นั้นไม่ได้ทำการบดคัดแยกก่อนทำให้ปริมาณวัตถุดิบที่มีขนาด มากกว่า 10 มม. นั้นมีค่ามากถึง 77.7% และ 68.68% ตามลำดับ แต่เมื่อผ่านกระบวนการหมักแล้ว ขนาดวัตถุดิบมีขนาดเล็กลงอย่างเห็นได้ชัด โดยวัตถุดิบที่มีขนาดมากกว่า 10 มม. เหลือเพียง 0.82% และ 0.51% ตามลำดับ ซึ่งกราฟของทั้งสองกองมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

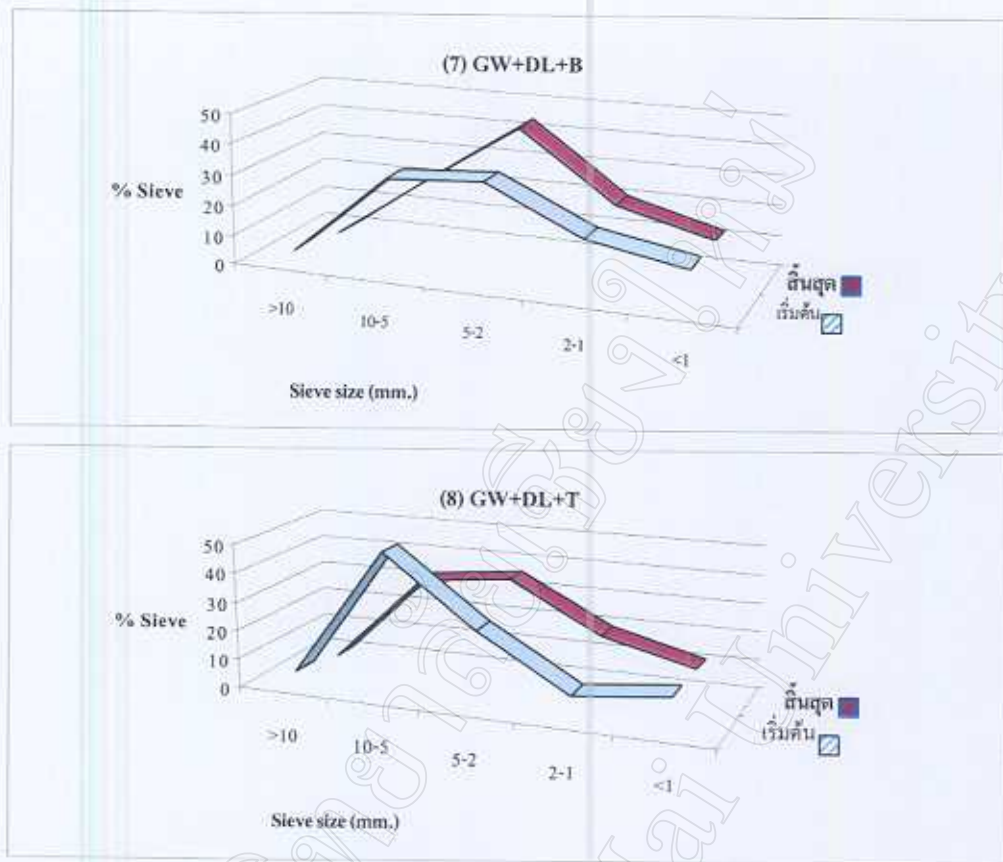
รูปที่ 58 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการลดลงของขนาดวัตถุดิบในกองปุ๋ยหมักกองที่ 3 กับกองที่ 4

รูปที่ 59 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการลดลงของขนาดของวัตถุขี้บในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 5 กับกองที่ 6 ผลการทดลองพบว่าลักษณะกราฟของทั้งสองกองมีความคล้ายคลึงกันมาก คือ เมื่อเริ่มต้นการหมักขนาดวัตถุขี้บที่มีขนาดใหญ่กว่า 5 มม. จะมีปริมาณมากถึง 60.39% และ 53.94% ตามลำดับ แต่เมื่อผ่านกระบวนการหมักแล้วพบว่าขนาดของวัตถุขี้บที่มีขนาดใหญ่กว่า 5 มม. ลดลง อย่างเห็นได้ชัดโดยเหลือเพียง 7.75% และ 8.70% ตามลำดับ และขนาดวัตถุขี้บที่มีขนาดเล็กกว่า 5 มม. เพิ่มขึ้นแทน

รูปที่ 60 ได้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการลดลงของขนาดของวัตถุขี้บในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 7 กับกองที่ 8 ผลการทดลองพบว่า ลักษณะกราฟทั้งสองกองมีความคล้ายคลึงกัน เนื่องจาก เป็นวัตถุขี้บอย่างเดียวกัน แต่กระบวนการหมักของทั้งสองกองเกิดขึ้นน้อยมาก โดยเริ่มต้นวัตถุขี้บที่มีขนาดใหญ่กว่า 5 มม. มีค่าเท่ากับ 34.75% และ 54.59% ตามลำดับ แต่เมื่อสิ้นสุดการทดลองพบว่า ขนาดวัตถุขี้บที่มีขนาดใหญ่กว่า 5 มม. นั้นยังมีค่าสูง คือ 22.63% และ 33.79% ตามลำดับ โดยค่า จากการทดลองมีสัดส่วนในตอนเริ่มต้นและสิ้นสุดการทดลองมีค่าแตกต่างกันไม่มากนัก

รูปที่ 59 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการลดลงของขนาดวัตถุขี้บในกองปุ๋ยหมัก กองที่ 5 กับกองที่ 6

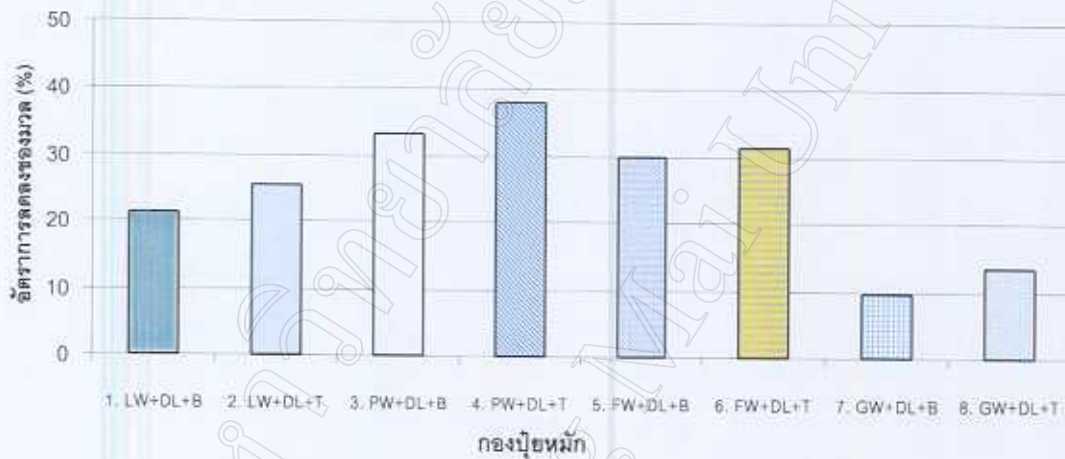
รูปที่ 60 การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการลดลงของขนาดวัสดุคืบในกองปุ๋ยหมัก
กองที่ 7 กับกองที่ 8

4.5.2 การลดลงของมวล

การลดลงของมวลจะใช้การเปรียบเทียบจากน้ำหนักแห้ง ของปุ๋ยหมักที่ได้ที่แล้วกับมวล โดยน้ำหนักแห้งของปุ๋ยเมื่อเริ่มต้นในการหมัก จากนั้นจึงนำมาคำนวณหาร้อยละของมวลโดยน้ำหนักแห้งที่หายไปในช่วงกระบวนการหมัก โดยวิธีการคำนวณแสดงในภาคผนวก และรายละเอียดการลดลงของมวลแสดงในภาคผนวก ข

จากรูปที่ 61 ได้เปรียบเทียบเปอร์เซ็นต์การลดลงของมวลในกองปุ๋ยหมัก ตั้งแต่กองที่ 1 ถึง 8 ซึ่งจากการทดลองพบว่าทั้ง 8 กองมีเปอร์เซ็นต์การลดลงของมวลอยู่ในช่วง 9-38% โดยกองที่ 7 มีการลดลงของมวลต่ำที่สุด รองลงมาคือกองที่ 8 ซึ่งมีค่าการลดลงของมวลเท่ากับ 9.46% และ 13.61% ตามลำดับ เนื่องจากทั้งสองกองนี้มีการย่อยสลายน้อยนั่นเอง เมื่อเปรียบเทียบกองที่ 1 กับ กองที่ 2 ที่ใช้เศษลำไยผสมกับใบไม้แห้งเป็นวัสดุคืบที่ใช้ในการหมักนั้นพบว่า กองที่ 2 ซึ่งใช้ เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่งปุ๋ยหมักนั้นมีอัตราการลดลงของมวลที่มากกว่ากองที่ 1 ซึ่งมีค่า

การลดลงของมวลเท่ากับ 25.3% และ 21.33% ของกองที่ 2 และ 1 ตามลำดับ ส่วนกองที่ 3 กับกองที่ 4 ซึ่งใช้เศษสับประคดผสมกับใบไม้แห้งเป็นวัตถุดิบนั้นพบว่ากองที่ 3 มีเปอร์เซ็นต์การลดลงของมวลน้อยกว่ากองที่ 4 ซึ่งค่าการลดลงของมวลเท่ากับ 33.27% และ 38.10% ตามลำดับ กองที่ 5 กับ 6 ที่ใช้เศษฟรุตสลัดผสมกับใบไม้แห้งเป็นวัตถุดิบพบว่ากองที่ 6 มีการลดลงของมวลเท่ากับ 31.51% ซึ่งมากกว่ากองที่ 5 ซึ่งมีค่าการลดลงของมวลเท่ากับ 29.93% จะเห็นได้ว่ากองปุ๋ยที่ใช้เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่งนั้นมีค่าการลดลงของมวลมากกว่ากองที่ใช้สารไบโอเน็คเป็นสารเร่งปุ๋ยหมัก เนื่องจากการสูญเสียคาร์บอนจากการย่อยสลายที่มีค่ามากกว่านั่นเอง แสดงให้เห็นว่าควรที่ใช้เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่งอัตราการย่อยสลายสารอินทรีย์สำหรับเศษวัสดุเหลือทิ้งที่เป็นเศษลำไย เศษสับประคด และเศษฟรุตสลัด

รูปที่ 61 การเปรียบเทียบเปอร์เซ็นต์การลดลงของมวลในกองปุ๋ยหมัก ตั้งแต่กองที่ 1 ถึง 8

4.6 ลักษณะทางชีวภาพ

4.6.1 เชื้อโรคและพยาธิ

ในตารางที่ 12 แสดงผลการตรวจวิเคราะห์หาเชื้อโรคจากกองปุ๋ยหมักของกองที่ 1 ถึง 8 โดยที่ผู้ทดลองได้ทำการสุ่มตัวอย่างของปุ๋ยหมักจากทั้ง 8 กองทั้งตอนที่เริ่มต้นการหมักและสิ้นสุดการหมัก โดยส่งไปตรวจหาเชื้อโรคและพยาธิ ณ ภาควิชาจุลชีววิทยา คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยได้ทำการตรวจหาเชื้อที่ทำให้เกิดโรค ได้แก่

ก. *Staphylococcus aureus* เป็นจุลินทรีย์แกรมบวก ซึ่งจะทำให้เกิดการติดเชื้อทางเดินหายใจ ในส่วนบน การติดเชื้อที่ผิวหนัง แผลพุพองตามผิวหนัง การติดเชื้อในช่องท้อง อาหารเป็นพิษ (กองมาตรฐานชั้นสูงตรสารพิษ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, 2529)

ข. *Streptococcus pyogenes* เป็นจุลินทรีย์แกรมบวก ซึ่งทำให้เกิดการติดเชื้อทางผิวหนัง

ค. *Salmonella* จะทำให้เกิดโรคไทฟอยด์

ง. *Shigella* จะทำให้เกิดโรคบิด

จ. *Pseudomonas aeruginosa* จะทำให้เกิดการติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนล่าง การติดเชื้อทางเดินปัสสาวะและระบบสืบพันธุ์

ผลการทดลองพบว่าในตอนเริ่มต้นการหมักทุกกองหมักตรวจไม่พบเชื้อโรคที่เป็นอันตราย ดังกล่าวข้างต้น พบเพียงเชื้อแบคทีเรีย เช่น *Bacillus* เป็นต้น และเชื้อรา ซึ่งเป็นจุลินทรีย์ที่พบทั่วไปในกองปุ๋ยหมัก เมื่อสิ้นสุดการทดลองได้ทำการสุ่มตัวอย่างไปตรวจหาเชื้อโรคอีกครั้ง โดยพบว่าตั้งแต่กองที่ 1 ถึง 8 ตรวจไม่พบเชื้อโรคที่เป็นอันตราย ดังนั้นในการทำปุ๋ยหมักจำเป็นต้องใส่รองเท้าน้ำยาง ถุงมือยาง และผ้าปิดจมูก เพื่อป้องกันการติดเชื้อจากเชื้อโรคและพยาธิ

ตารางที่ 12 ผลการตรวจวิเคราะห์หาเชื้อ โรคและพยาธิจากกองปุ๋ยหมักของกองที่ 1 ถึง 8

กองที่	เชื้อโรค									
	<i>Staphylococcus aureus</i>		<i>Streptococcus pyogenes</i>		<i>Salmonella</i>		<i>Shigella</i>		<i>Pseudomonas aeruginosa</i>	
	เริ่มต้น	สิ้นสุด	เริ่มต้น	สิ้นสุด	เริ่มต้น	สิ้นสุด	เริ่มต้น	สิ้นสุด	เริ่มต้น	สิ้นสุด
1. LW+DL+B	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ
2. LW+DL+T	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ
3. PW+DL+B	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ
4. PW+DL+T	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ
5. FW+DL+B	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ
6. FW+DL+T	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ
7. GW+DL+B	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ
8. GW+DL+T	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ	ไม่พบ

4.7 ธาตุอาหารหลักในปุ๋ยหมัก

เมื่อสิ้นสุดการหมักพบว่าปุ๋ยหมักจะมีธาตุอาหารหลัก (N-P-K) ดังแสดงในตารางที่ 13 โดยที่กรมพัฒนาที่ดินได้กำหนดมาตรฐานเกรดของปุ๋ยหมักแบบอุตสาหกรรมไว้ว่าปุ๋ยหมักที่มีคุณภาพดีไม่ควรมีธาตุอาหารหลักต่ำกว่า 1-1-0.5 (N-P-K) ซึ่งจากการทดลองพบว่าทุกกองปุ๋ยหมักมีปริมาณฟอสฟอรัสอยู่ในช่วง 0.25-0.44% ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของกรมพัฒนาที่ดินที่จะทำเป็นปุ๋ยหมักแบบอุตสาหกรรม ส่วนไนโตรเจนและโปตัสเซียมมีค่าสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานในทุกกองปุ๋ยหมักคืออยู่ในช่วง 1.81-3.00% และ 0.98-1.65% ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบกับผลการทดลองของพูนศักดิ์

จันทร์จำปี (2541) ที่ใช้เทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเป็นสารเร่งปุ๋ยหมักนั้นพบว่าปริมาณธาตุอาหารหลักเท่ากับ 1.1-0.8-1.4 และ 1.6-0.9-1.6 จะเห็นว่ามีเพียงปริมาณฟอสฟอรัสเท่านั้นที่มีค่ามากกว่าการทดลองนี้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการใช้วัตถุดิบต่างชนิดกันจึงทำให้ปริมาณธาตุอาหารหลักของปุ๋ยหมักมีค่าแตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาปริมาณธาตุอาหารหลักจะเห็นว่าปริมาณไนโตรเจนและโปตัสเซียมในเกณฑ์สูงจึงเหมาะแก่การนำไปใช้กับพืชที่ต้องการใบและผลมากกว่าพืชที่ต้องการดอก เช่น พืชพวกหอม กระเทียม มะเขือเทศ กล้า เป็นต้น

ตารางที่ 13 ธาตุอาหารหลักในปุ๋ยหมักที่ได้ที่แล้ว

การทดลอง	ปริมาณ N-P-K (%)
1. LW+DL+B	3.00-0.44-0.98
2. LW+DL+T	2.73-0.38-1.30
3. PW+DL+B	2.04-0.25-1.28
4. PW+DL+T	2.22-0.34-1.65
5. FW+DL+B	1.82-0.40-1.28
6. FW+DL+T	1.81-0.39-1.53
7. GW+DL+B	1.74-0.11-0.98
8. GW+DL+T	1.63-0.10-1.11
พูนศักดิ์ จันทร์จำปี (2541)	1.1-0.8-1.4 และ 1.6-0.9-1.6
กองอนุรักษ์ดินและน้ำ กรมพัฒนาที่ดิน (2537)	1-1-0.5
Leemaharounguang, S. (1988)	1.3-2-1 และ 2.25-2-1

4.8 ระยะเวลาที่ใช้ในการหมัก

การวิเคราะห์การได้ที่ของปุ๋ยนั้นจะใช้ตัวบ่งชี้หลายๆ ตัวประกอบกันทั้งทางกายภาพและเคมี ดังแสดงในตารางที่ 14 ทั้งนี้เพื่อให้ปุ๋ยหมักที่จะนำไปใช้ประโยชน์นั้นไม่เป็นอันตรายต่อพืช เพราะหากนำปุ๋ยหมักที่ยังไม่ได้ที่ใส่ลงไปดินจะมีผลทำให้เกิดกระบวนการย่อยสลายต่อไปอีกเนื่องจากสารอินทรีย์ในกองปุ๋ยหมักนั้นยังย่อยสลายไม่หมด จะเกิดการแย่งออกซิเจนจากพืชโดยจุลินทรีย์ที่ใช้ออกซิเจน อีกทั้งยังมีความร้อนเกิดขึ้นจากการย่อยสลายด้วย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบรากของพืช แบคทีเรียจะเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็วทำให้ไนโตรเจนในดินถูกแบคทีเรียดึงไปใช้

ในการสร้างเซลล์ ซึ่งจะไปแย่งไนโตรเจนในดินจากพืชอีกด้วย ทำให้พืชขาดไนโตรเจนโดยใบจะซีดเหลือง (กองอนุรักษ์ดินและน้ำ กรมพัฒนาที่ดิน, 2537) ซึ่งจากผลการทดลองเมื่อเปรียบเทียบระยะเวลาที่ใช้ในการหมักพบว่า ส่วนใหญ่แล้วอุณหภูมิจะเป็นตัวกำหนดการได้ของปุ๋ยเนื่องจากมีระยะเวลานานที่สุด โดยตั้งแต่กองที่ 1 ถึง 5 ปุ๋ยเริ่มได้ที่ตั้งแต่วันที่ 129, 131, 86, 86 และ 92 ตามลำดับ ยกเว้นกองที่ 6 ที่ค่าความสามารถในการแลกเปลี่ยนประจุบวกเป็นตัวกำหนดการได้ที่ของปุ๋ยหมักคือวันที่ 86 จะเห็นได้ว่าการใช้สารเร่งปุ๋ยหมักต่างชนิดกันนั้นไม่ได้ทำให้ระยะเวลาในการหมักแตกต่างกันมากนัก โดยที่กองที่ 1 ปุ๋ยหมักเริ่มได้ที่เร็วกว่ากองที่ 2 เพียงสองวัน ส่วนกองที่ 3 กับ 4 นั้นปุ๋ยหมักเริ่มได้ที่ในระยะเวลาที่เท่ากัน และกองที่ 5 ปุ๋ยหมักเริ่มได้ที่ช้ากว่ากองที่ 6 เพียงหกวัน แต่กองที่ 7 กับ 8 นั้นถือว่าการหมักเกิดขึ้นน้อยและต้องใช้เวลาหมักนานกว่า 63 วัน อีกทั้งควรมีการปรับสภาพแวดล้อมในกองปุ๋ยหมักให้เหมาะสมกับการทำงานของจุลินทรีย์ในกองปุ๋ยหมัก เช่น การนำวัสดุคิบอื่นๆ มาผสมเพื่อลดความเค็มของขี้คองลง หรือการใช้สารเคมีช่วยในการปรับสภาพความเป็นกรดด่างในกองปุ๋ยหมักให้เหมาะสม เป็นต้น

4.9 ราคาและสัดส่วนของเชื้อจุลินทรีย์ที่ใช้ในการทดลอง

ราคาเชื้อเทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียเท่ากับ 8,000 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนสารไบโอเน็คราคาขายปลีกเท่ากับ 45 บาทต่อ 200 กรัม (1 ของ) หรือคิดเป็น 225 บาทต่อกิโลกรัม จะเห็นได้ว่าเชื้อเทอร์โมฟิลิกมีราคาแพงกว่าสารไบโอเน็คมากถึง 36 เท่า ทั้งนี้เนื่องเป็นเชื้อจุลินทรีย์ที่นำเข้ามาจากประเทศญี่ปุ่นจึงทำให้มีราคาแพง ส่วนสารไบโอเน็คนั้นผลิตในประเทศไทยจึงมีราคาถูกกว่า แต่ถ้าหากมีการใช้เชื้อเทอร์โมฟิลิกแพร่หลายมากขึ้นในอนาคต ราคา ก็จะลดลงเนื่องจากตลาดมีการแข่งขันกันมากขึ้น

สัดส่วนที่ใช้ในการทดลองในกองปุ๋ยหมักกองที่ 2, 4, 6 และ 8 จะใส่เชื้อเทอร์โมฟิลิกแบคทีเรียในสัดส่วนที่เท่ากันคือ 0.03% โดยน้ำหนักเปียก โดยจะผสมกับรำข้าวในอัตราส่วน 1:10 (เทอร์โมฟิลิกต่อรำข้าว) ส่วนกองที่ 1, 3, 5 และ 7 จะใส่สารไบโอเน็ค โดยจะละลายสารไบโอเน็ค 1 ของ (200 กรัม) ในน้ำอุ่น 20 ลิตรตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 เมื่อคิดเป็นสัดส่วนแล้วเท่ากับ 0.16%, 0.20%, 0.11% และ 0.45% ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นว่าในการทดลองนี้เมื่อเปรียบเทียบวัตถุดิบอย่างเดียวกันแล้วนั้นจะใช้สารไบโอเน็คในสัดส่วนที่มากกว่าเชื้อเทอร์โมฟิลิกแบคทีเรีย แต่ผลการทดลองที่ได้กลับพบว่าลักษณะทางกายภาพและทางเคมีไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งบางพารามิเตอร์ยังบ่งชี้ให้เห็นว่าเชื้อเทอร์โมฟิลิกมีความสามารถในการย่อยสลายที่ดีกว่าสารไบโอเน็ค เช่น อุณหภูมิการลดลงของมวล เป็นต้น แต่ทั้งนี้ตามคู่มือข้อปฏิบัติของสารไบโอเน็ค พบว่าสามารถใช้สารไบโอเน็ค 1 ของ (200 กรัม) กับวัตถุดิบได้ถึง 1,000 กิโลกรัม หรือคิดเป็น 0.02%

ตารางที่ 14 เวลาที่ใช้ในการหมัก

กองที่	อุณหภูมิ (วัน)	ไนเตรท (วัน)	CEC (วัน)	สรุปเวลาที่ใช้ในการหมัก (วัน)
1. LW+DL+B	129	51	10	129
2. LW+DL+T	131	65	51	131
3. PW+DL+B	86	65	44	86
4. PW+DL+T	86	65	58	86
5. FW+DL+B	92	44	65	92
6. FW+DL+T	76	51	86	86
7. GW+DL+B	49	ไม่เพิ่มขึ้น	>63	>63
8. GW+DL+T	55	ไม่เพิ่มขึ้น	>63	>63
มาตรฐานที่ใช้	อุณหภูมิกองที่ ¹	ไนเตรทเริ่มมี ค่าเพิ่มขึ้น ³	>60 meq/100g ²	-

หมายเหตุ มาตรฐานที่ใช้

¹ Polprasert, C., et al. (1991)² Jenminez, E.J. and Garcia, V.P. (1988)³ Finstein, M.S. and Miller, F.C. (1985)